

Govorimo o mogućnostima

Vodič kroz učenje o Konvenciji
o pravima osoba s invaliditetom

Zahvale

Ovaj vodič napisala je Valerie Karr, kandidatkinja za doktorat na Sveučilištu Columbia i stručnjakinja za obrazovanje djece i invaliditet.

Vodič prati publikaciju *Govorimo o mogućnostima*, knjižicu koja donosi verziju Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom napisanu na jeziku bliskom djeci. Pripremu oba ova materijala pokrenuo je Odjel za zaštitu djece, uz potporu Odsjeka za razvoj i sudjelovanje adolescenata pri UNICEF-u u New Yorku. Vodič i knjižicu je uredio i pripremio UNICEF-ov Odsjek za komunikacije.

UNICEF se zahvaljuje kolegama Rosangeli Berman Bieler i Sergiu Meresmanu iz Interameričkog instituta za invaliditet i inkluzivni razvoj na redakturi ovog vodiča. Također se zahvaljujemo mnogim drugim osobama koje su dale svoje komentare na niz verzija ove publikacije: Heleni Schulte (UNICEF), Ravi Karkara (UNICEF), Shaili Parveen Luna (UNICEF), Leni Karlsson (UNICEF Innocenti Research Center), Cristini Gallegos (UNICEF), Jaclyn Tierney (UNICEF) i Carolini Hepp (UNICEF).

Sljedeća djela i njihovi autori na više su načina nadahnula pisanje ovog vodiča: Víctor Santiago Pineda, utemeljitelj Zaklade Víctor Pineda i autor knjižice *Govorimo o mogućnostima*; Katherine N. Guernsey i Joelle M. Balfe autori publikacije *Ljudska prava. DA! (Human Rights. YES!)* i Nancy Flowers, urednici; Zajedničko zagovaranje promjene (Advocating Change Together - ACT) iz Minnesote, organizacije za prava osoba s invaliditetom koja djeluje u lokalnoj zajednici, a vode ju osobe s poteškoćama u razvoju i drugim smetnjama i zalažu se za prava takvih osoba; Janet E. Lord, LLB, LLM, LLM, partneri u tvrtci BlueLaw International LLP i suautori publikacije *Ljudska prava. DA! Djelovanje i zagovaranje prava osoba s invaliditetom* koji su pažljivo pregledali publikaciju *Govorimo o mogućnostima*; Hugh Vesquez, M. Nell Myhand i Allan Creighton s Instituta Todos, čiji je nastavni plan i program *Stvaranje saveznika, sklapanje prijateljstava (Making Allies, Making Friends)* nadahnuo okvir nekih od promišljenih cjelina participativnog učenja za mlade.

Zahvaljujemo prvome partneru UNICEF-a u Hrvatskoj, T-Hrvatskom Telekomu, na velikodušnoj potpori projektu promicanja prava djece s teškoćama u razvoju.

© Fond Ujedinjenih naroda za djecu (UNICEF)
kolovoz 2011.

Za reprodukciju bilo kojeg dijela ove publikacije potrebno je zatražiti dopuštenje. Molimo vas da se obratite na: Ured UNICEF-a za Hrvatsku, Radnička cesta 41, 10000 Zagreb, info@unicef.hr

Obrazovnim i neprofitnim organizacijama dopuštenje za korištenje publikacije daje se besplatno, dok se od ostalih traži plaćanje male naknade.

Ilustracija na naslovnici: Lea Nohemí Hernández

Dizajn knjižice: BlissDesign.com

Grafička obrada hrvatskog izdanja: Ermego d.o.o.

Prijevod na hrvatski: Saša Šegrt i Željka Bilandžija

Lektura: Ciklopea d.o.o.

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 778270.

ISBN 978-953-7702-13-7

SADRŽAJ

Participativno obrazovanje o ljudskim pravima: kako koristiti ovaj vodič 2

Napomene voditeljima radionica 3

I. cjelina: Uvod u ljudska prava i invaliditet 7

- **Ljudska raznolikost i ljudska prava 8**
 - Cijeniti razlike 8
 - Što su ljudska prava? 10
- **Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom 14**
 - Dijagrami koji prikazuju međusobnu ovisnost prava 18
 - Socijalni model invaliditeta 20

II. cjelina: Poštivanje pojedinca 24

- **Jednakost i nediskriminacija . . 25**
 - Diskriminacija 26
 - Mitovi i stereotipi 27
 - Poštovanje 29
 - Ravnopravna inkluzija 31
- **Sloboda od nasilja i zlostavljanja 34**
 - Sigurnost 34
 - Nasilje i zlostavljanje 36
 - Stop! Zaustavimo nasilje i zlostavljanje 41
- **Dom i obitelj 44**
 - Pravo na dom i obitelj 44
 - Podrška obiteljima 46

III. cjelina: Inkluzija u zajednici 49

- **Pristupačnost i neovisno življenje 50**
 - Pristupačnost 51
 - Stablo neovisnog života 54
- **Obrazovanje 57**
 - Posezanje za zvijezdama 58
 - Nasilnici 60
 - Naš razred 63

IV. cjelina: Promjene u društvu 65

- **Zagovaranje i djelovanje 66**
 - Podizanje svijesti 67
 - Što radi zagovarač? 69
 - Planiranje djelovanja 71

V. cjelina: Vaši komentari su važni! . . 76

Ključne riječi i izrazi korišteni u ovom vodiču 78

Resursi

- Materijal za polaznike 1:
 - Verzija Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom (Konvencija) 81
- Materijal za polaznike 2:
 - Različite vrste sposobnosti 85
- Dodatak I: Praktični savjeti za inkluziju 86

Participativno obrazovanje o ljudskim pravima: kako koristiti ovaj vodič

Uvod

Svrha ovog vodiča kroz aktivnosti o ljudskim pravima je osnažiti djecu i mlade sa ili bez teškoća u razvoju i invaliditeta da progovore o Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom, zagovaraju svoja prava i učine zajednice u kojima žive inkluzivnijima.

Vodič je osmišljen kao dodatak uz knjižicu Govorimo o mogućnostima: *Pojašnjenje Konvencije o pravima osoba s invaliditetom*, sažetak Konvencije koji je napisan posebno za djecu. Aktivnosti u vodiču namijenjene su mladim liderima, edukatorima koji pomažu kolegama, nastavnicima i drugim edukatorima koji djeluju u zajednici, a cilj im je djeci i mladima od 12 do 18 godina olakšati učenje o Konvenciji i načinima njezine primjene na djecu. Temeljna ideja ovog vodiča je da su sva djeca i mladi ravnopravni: uz odgovarajuće stavove, potporu i pouzdanje svaka osoba može u svojoj zajednici voditi plodan i dostojanstven život za kakav se sama opredijelila.

Vrijedi napomenuti da ovaj vodič nije i potpuni izvor informacija o Konvenciji. Dodatne informacije o pravima sadržanim u Konvenciji mogu se pronaći na internetskoj stranici www.un.org/disabilities.

Usmjerenje na participativno učenje

Ovaj vodič kroz aktivnosti namijenjen je djeci i mladima sa ili bez teškoća u razvoju i invaliditeta, a cilj mu je uputiti ih i informirati kako bi mogli zagovarati ljudska prava osoba s invaliditetom. Cjeline i aktivnosti mogu se koristiti samostalno ili u cijelosti. Sve sudionike potiče se da se aktivno uključe u aktivnosti, a voditelji radionica slobodno mogu prilagođavati vodič kako bi što bolje odgovarao potrebama polaznika radionica. Vizualni prikazi, crteži i praktične aktivnosti koje uključuju svakoga predstavljaju važan dio postupka participativnog učenja.

Molimo vas da ne zaboravite kako je cilj ovog vodiča pomoći pojedincima i grupama da u zajedničkoj suradnji istraže ponuđene teme i pitanja pristupajući im otvoreno, bez prosuđivanja, te da potaknu uspješno djelovanje koje potiče promjene. Svatko ima pravo na svoje mišljenje, a individualne razlike moraju se poštivati.

Napomene voditeljima radionica

Kako odgovoriti na individualne razlike

Djeca i mladi dolaze iz različitih sredina, i sa sobom u grupu unose različita iskustva i potrebe. **Jednaki pristup sudjelovanju** predstavlja ključ za zadovoljavanje različitih potreba, a pritom valja voditi računa da će nekoj djeci i mladima biti potrebno pružiti više podrške i vremena da bi ih se uključilo.

Ključna pitanja koja treba razmotriti:

- Sastavite grupe koje su što je moguće više raznolike: uključite djecu sa i bez teškoća u razvoju, različitog spola, kao i pripadnike manjina.
- Osigurajte da je mjesto održavanja radionica udobno i sigurno za rad u grupi i razmjenu mišljenja.
- Ostavite dovoljno vremena za osobne i grupne interakcije i razmjene mišljenja kako bi sudionici mogli početi graditi međusobne odnose, sklapati prijateljstva i počeli se osjećati kao tim. Pomozite izoliranoj djeci da se uključe ako to žele. Poštujte njihovu volju ako ne žele stupiti u interakciju s ostalima, ali nastojte ih potaknuti da sudjeluju.
- Pobrinite se da budu osigurane sve jezične potrebe. Ako su potrebni tumači za znakovni jezik – neka budu prisutni. Treba osigurati i opise slika, materijala i situacija za djecu koja su slijepa ili slabovidna (*pogledajte Materijal za polaznike 2 na stranici 85 za različite načine komunikacije*).
- Potrebno se jednostavno izražavati, naročito zbog djece s intelektualnim poteškoćama, nepismene djece, odnosno one koja su slabo obrazovana ili djece čiji je materinski jezik različit od onoga koji koristite.
- Osigurajte da svi aspekti programa budu pristupačni svoj djeci – od igara i grupnih aktivnosti do rasprava. Razmislite o sljedećim pitanjima:
 - Je li mjesto održavanja pristupačno?
 - Ima li zgrada stepenice ili vrata koja onemogućavaju pristup osobama u invalidskim kolicima?
 - Jesu li zahodi pristupačni za djecu u kolicima i djecu s teškoćama u kretanju?
 - Hoće li razmještaj sjedenja i klupa uključiti svakog sudionika? Mogu li se stolice pomaknuti kako bi djeca u kolicima mogla doći do stolova ili klupa?
 - Možete li ponuditi materijale za polaznike napisane velikim slovima za djecu i mlade s oštećenjima vida?
 - Jesu li jezik, materijali i metodologije koje se koriste prilagođeni djeci u najširem smislu značajki, uvjeta ili situacija?
 - Jesu li jezik, materijali i metodologije koje se koriste kulturološki primjereni svoj djeci u skupini?

Izvor: *Znači želite se savjetovati s djecom? Zbirka alata dobre prakse (So you want to consult with children?: A toolkit of good practice)*, Save the Children, 2003.

Pozitivni stavovi

Nemojte nikada podcjenjivati snagu koju imate niti načine na koje možete utjecati na druge. Uvijek svojim primjerom i kroz edukaciju u grupi potičite pozitivan stav i prihvaćanje. U grupi se lako mogu pojaviti predrasude, tako da je nužno stvoriti pozitivne stavove. Sudionici mogu unijeti u grupu predrasude koje donose od kuće ili svojih prijatelja. Važno je upamtiti da ako se susretnete s nekom predrasudom, trebate odmah osporiti takav komentar ili ponašanje na način koji nije prijeteci. To treba napraviti čvrsto i s razumijevanjem koje će čitavoj grupi omogućiti da nauči kako prihvaćati razlike. Pokušajte parafrazirati komentare i naglasiti prihvaćajuće stavove i vrijednost ljudske raznolikosti.

Participativno učenje

Aktivnosti u ovom vodiču temelje se na participativnom pristupu učenju. Od voditelja radionica se očekuje da vodi aktivnosti i omogući grupama da aktivno sudjeluju u raspravama i učenju. Upamtite – što su grupe manje, postupak je participativniji. Cijeneći ljudsku raznolikost moramo svakome dati priliku da se izrazi, omogućiti fleksibilnost i doprinos mlađih sudionika. U idealnom slučaju u grupama ne bi trebalo biti više od 15 sudionika.

Invaliditet u životnom ciklusu

Društvo se sastoji od pojedinaca i skupina koji djeluju na različite načine. Invaliditet je dio svakićeg životnog ciklusa i do njega može doći u različitim trenucima života.

Evo nekoliko primjera:

- beba koju treba nositi ili voziti u dječjim kolicima kako bi se kretala
- mali dječak koji u liftu ne može dosegnuti dugme kata na kojem stanuje
- osoba sa slomljenom nogom u gipsu koja se pokušava popeti uz stepenice
- žena u poodmakloj trudnoći koja pokušava ući u autobus
- nepismeni građanin koji traži informacije na internetu
- skupina turista koja ne govori lokalni jezik
- osoba koja ne može pročitati sitna slova kojima je napisano uputstvo za uzimanje lijeka
- starija osoba koja boluje od artritisa i ne može pritisnuti kvaku i otvoriti vrata

Općenito, ljudi se katkad susreću s različitim ograničavajućim uvjetima u društvu koje nije spremno ili voljno prihvatiti različitosti. Ne zaboravite da je najvažniji aspekt neovisnog života osnažiti pojedince da sami donose odluke i upravljaju stvarima za koje su odgovorni. Korištenje podrške u ostvarivanju svakodnevnih aktivnosti smatra se razumnim kompromisom za ostvarivanje pristupačnosti: na to se ne smije gledati kao na ovisnost. Ključ inkluzivnog društva je u prihvaćanju i podršci koje osiguravaju da su ljudska prava dostupna svima.

Shvaćanje invalidnosti

Naše shvaćanje invaliditeta mijenjalo se tijekom vremena. U prošlosti su osobe s invaliditetom smatrane predmetom dobrotvornog djelovanja i pasivnim primateljima skrbi.

“Osobe s invaliditetom su one osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprječavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima.”

— Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, članak 1.

Takvo gledište polako se zamjenjuje pristupom invaliditetu zasnovanom na ljudskim pravima koji odbija stare ideje kao prepreke za sudjelovanje osoba s invaliditetom, a koje primarno proizlaze iz njihovih oštećenja. Umjesto toga, ovaj pristup je usmjeren na uklanjanje prepreka u društvu koje onemogućuju osobama s invaliditetom da ostvaruju svoja ljudska prava na jednaki način kao i ostali. Takve prepreke primjerice uključuju negativne stavove, diskriminacijske politike i postupke i nepristupačna

okruženja. U skladu s takvim pristupom invalidnost se smatra društveno stvorenim problemom, odnosno pitanjem uklanjanja prepreka za potpuno uključivanje osoba s invaliditetom.

Takve prepreke su ono što može spriječiti potpuno i ravnopravno sudjelovanje u društvu. Uklanjanjem prepreka u stavovima i okruženju – za razliku od postupanja prema osobama s invaliditetom kao o problemima koje treba riješiti – osobe s invaliditetom mogu biti aktivni članovi društva i uživati u ostvarenju svih svojih prava.

Konvencija se odnosi na osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja. Ona se također odnosi i na osobe s kratkotrajnim oštećenjima kojima su uskraćena njihova ljudska prava.

Izvor: Ujedinjeni narodi omogućuju (United Nations Enable); detalje potražite na <www.un.org/disabilities>.

Inkluzija ne znači uključiti osobe s invaliditetom u postojeće strukture, već preoblikovati sustave na način da uključuju svakoga. Inkluzivne zajednice uspostavljaju mjere koje podržavaju svu djecu u njihovim domovima, u školi, u centrima za obrazovanje, na sportskim i kulturnim događanjima i u njihovim zajednicama. Kada se pojave prepreke, inkluzivne zajednice transformiraju način na koji su same organizirane kako bi zadovoljile potrebe sve djece.

Izvor: Djeca s invaliditetom. Zaustavljanje diskriminacije i promicanje sudjelovanja, razvoja i inkluzije, Napomene uz program, (Children with Disabilities. Ending Discrimination and Promoting Participation, Development and Inclusion, Programme Guidance Note), UNICEF, 2007.

Opći savjeti za inkluziju:

- Uvijek se odnosite s poštovanjem prema djeci i mladima! Pobrinite se da se obraćate izravno njima, a ne roditeljima ili tumačima.
- Odgovarajte na individualne potrebe i slušajte osobu s kojom razgovarate.
- Poštujte privatnost. Ako imate pitanja o potrebama ili potporama određene osobe, upitajte ju o tome u razgovoru izvan grupe. Nemojte izdvajati pojedinca niti privatne informacije o toj osobi dijeliti s ostalima.
- Budite otvoreni i fleksibilni prema promjenama. Ovisno o potrebama vaše grupe, neke od aktivnosti u ovom vodiču trebat će promijeniti ili izmijeniti. To je u redu. Upamtite da je opći cilj aktivnosti - inkluzija, i unesite manje promjene koje su potrebne kako biste uključili svakog sudionika.
- Koristite vršnjake/kolege i potičite timski rad. U grupi se sve poteškoće mogu savladati.
- Ponašajte se prema svakome s dostojanstvom, uvažavanjem i pristojnošću. Pazite da ne patronizirate.
- Kada nudite pomoć uvijek upitajte želi li, odnosno treba li osoba podršku, i kako joj možete pružiti podršku. Nemojte inzistirati, niti se osjetiti uvrijeđeno ako vaša ponuda ne bude prihvaćena.
- Provjerite omogućuje li grupni rad svima da na jednaki način sudjeluju (imaju li jednaki pristup).

Dodatne praktične savjete za inkluziju osoba s različitim vrstama invaliditeta možete pronaći u Dodatku I (*stranica 86*).

Praktične implikacije ljudskih prava

Ostvarivanje prava ovisi o socijalnim, gospodarskim i kulturalnim okolnostima. U mnogim zemljama ljudska prava postoje samo na papiru. Važno je da svi mi razumijemo praktičnu primjenu naših ljudskih prava.

Ako voditelj/ica radionice smatra da je grupa spremna za to, razgovarajte o socijalnim, gospodarskim i kulturalnim okolnostima koje utječu na prava djece i mladih širom svijeta, a zatim usporedite te okolnosti s onima u vašoj zajednici (npr., djeca koja žive u ratom zahvaćenim područjima, dječji rad, djevojčice kojima nije dozvoljeno školovanje, djeca s teškoćama u razvoju, itd.).

I. cjelina:

Uvod u ljudska prava i invaliditet

Ani Verdyan, 8, Armenija

Ljudska raznolikost i ljudska prava

Kontekst i pregled

Sudionici će ukratko ponoviti, odnosno steći razumijevanje ljudske raznolikosti i osnovnih ljudskih prava i upoznati se s konvencijama Ujedinjenih naroda. Težište ove cjeline je na osnovnom razumijevanju i osvješćivanju. Kroz pojedinačne aktivnosti nastoji se povući veza između ljudskih prava i vrijednosti ljudske raznolikosti.

Opći ciljevi

Po završetku ove cjeline sudionici će moći:

- razumijeti vrijednost ljudske raznolikosti
- razumijeti temeljna načela ljudskih prava
- razumijeti ulogu Ujedinjenih naroda u ljudskim pravima
- razumijeti ulogu lokalnih vlasti i drugih institucija, uključujući i lokalnu zajednicu

Predloženo vrijeme

2 sata i 15 minuta

Aktivnosti

A. Cijeniti razlike

B. Što su ljudska prava?

A. Cijeniti razlike

Kratak opis aktivnosti

Tijekom ove aktivnosti sudionici će steći razumijevanje o različitostima i vrijednosti korištenja svih mogućnosti kojima tim raspolaže.

Cilj:

Po završetku aktivnosti sudionici će moći prepoznati različite mogućnosti grupe i shvatiti na koji način zajednički rad može pomoći da se prevladaju sve prepreke. Sudionici će također uvidjeti da svatko ima jedinstvene sposobnosti i razlike.

Trajanje:

1 sat i 15 minuta

Korištene metode:

Rasprave u malim grupama, rasprave u velikim grupama i prezentacije

Materijali:

Kreda i ploča ili papir na stalku i flomasteri

Postupak

1. KORAK: Aktivnost u velikoj grupi (10 minuta)

Podijelite sudionike u dvije skupine i zamolite ih da se pregrupiraju s obzirom na sljedeće značajke, na temelju razlika, odnosno sličnosti:

- svi dugokosi/kratkokosi
- sve djevojčice/dječaci
- svi visoki/oni koji nisu visoki
- svi koji vole sport/oni koji ne vole sport
- svi koji sviraju neki instrument/oni koji ne sviraju
- svi sramežljivi/oni koji nisu sramežljivi

Napomena voditeljima radionica: Iste osobe će se regrupirati različito ovisno o različitim osobinama. Cilj aktivnosti je razviti razumijevanje i uvažavanje ljudske raznolikosti.

2. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (10 minuta)

Razgovarajte sa svim sudionicima u grupi o tome kako je raznolikost prirodan dio ljudskog života.

Svatko se po nečemu razlikuje, bilo to po boji kože, spolu, visini i težini, stasu, vjeri, četvrti u kojoj stanuje ili nečemu drugome. Invaliditet po tome nije iznimka. On može ograničavati mobilnost osobe (sposobnost kretanja), ili njezinu mogućnost da čuje, vidi, doživi osjetilo mirisa ili okusa, ali ne ograničava mogućnosti i jake strane te osobe. Razlike u grupi su dragocjene. Upravo iz različitosti izvire kreativnost i nove ideje.

Ispričajte sljedeću priču:

Fatima ima 14 godina i oštećen joj je vid. Ona ide u lokalnu školu sa svojim prijateljima, ali ne vidi dovoljno dobro da bi mogla čitati knjige ili gledati slike koje učiteljica koristi u razredu. Ponekad učiteljica piše na ploču brojeve ili prikaze koje ona ne može vidjeti. Fatimina najbolja prijateljica, Alya, sjedi u razredu pored nje i opisuje joj slike i učiteljicine izraze lica. Alya također i čita Fatimi i opisuje joj slike u knjizi tako da Fatima može potpuno sudjelovati u nastavi. Fatima dobro pamti lekcije iz povijesti i pomaže Alyi s pripremama za kontrolne zadaće. Alya također voli brojeve i matematiku, općenito. U paru su djevojčice jako dobre u školi. Jedna drugoj pomažu i koriste ono nabolje od svojih sposobnosti.

Napomena voditeljima radionica: Ovo je izmišljena priča pripremljena kako bi potaknula raspravu. Ako želite, slobodno koristite osobne priče.

3. KORAK: Rasprava u malim grupama (25 minuta)

Podijelite sudionike u grupe od četvero ili petero polaznika. Zamolite ih da razmisle o priči o Fatimi i Alyi koju su upravo čuli i u grupi se prisjete jednog ili dva primjera kada su se oni sami mučili s nečim, a onda im je netko pomogao da zajednički dovrše taj zadatak.

Zamolite sudionike da raspravljaju o toj temi i naprave popis svih sposobnosti koje su im pomogle da obave zadatak (i osobi kojoj je trebala potpora i osobi koja ju je pružila) na velikom komadu papira. Zatim ih zamolite da pripreme razgovor koji će izvesti pred ostalim polaznicima. Na primjer, osoba može biti dobra s brojevima, zna dobro slušati, crtati, čitati, izražavati se pred drugima, itd.

4. KORAK: Prezentacije (25 minuta)

Zamolite sve sudionike da se ponovo okupe u velikoj grupi. Neka svaka mala grupa objesi svoj papir na ploču ili zid. Svaka grupa će predstaviti svoje kolektivne sposobnosti. Nakon svake prezentacije upitajte grupu što je bilo ključno za obavljanje zadatka. Ostavite sudionicima dovoljno vremena da rasprave o tom pitanju i osvrnu se na popis koji su pripremili.

5. KORAK: Sažetak (3 do 5 minuta)

Naglasite da svaki član grupe ima jedinstvene sposobnosti kao dio tima i da uz podršku svaka osoba može predstavljati vrijedan doprinos grupi.

Ključne točke

- Svatko ima jedinstvene i vrijedne sposobnosti.
- Radeći zajedno ljudi mogu postići što god žele.
- Osiguravanje prava i mogućnosti za svaku osobu.

B. Što su ljudska prava?

Kratak opis aktivnosti

Tijekom ove aktivnosti sudionici će naučiti što su ljudska prava, a upoznat će se i s konvencijama Ujedinjenih naroda.

Cilj:

Po završetku aktivnost sudionici će razumjeti što su ljudska prava i bit će u stanju odrediti neka od temeljnih načela ljudskih prava (npr., ljudska prava pripadaju svima, ona su neotuđiva i nedjeljiva). Na taj će način steći razumijevanje Ujedinjenih naroda i uloge koju imaju konvencije Ujedinjenih naroda kao međunarodni zakoni.

Trajanje:

1 sat

Korištene metode:

Rasprave u velikim grupama i slobodno izlaganje ideja (*brainstorming*)

Materijali:

Kreda i ploča ili papir na stalku i flomasteri

Postupak

1. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (25 minuta)

Napišite sljedeće citate na veliki papir, ili ploči, ili ih pak pročitajte naglas.

“Učiteljica viče na mene i naziva me životinjom. Jako glasno viče (...), a odmah nakon toga me počinje tući.”

—**dijete s invaliditetom, 12, Sudan. Izvor: *Zaustavljanje ozakonjenog nasilja nad djecom, Globalno izvješće 2006.*, Globalna inicijativa za zaustavljanje svih oblika tjelesnog kažnjavanja djece, 2006. (Ending Legalised Violence Against Children, Global Report 2006., Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children, 2006.)**

“Svake noći, kad dođe vrijeme da zaspim, jako se bojim da bi me mogli loviti ljudi koji su poginuli u ratu, naročito prijatelji koji su ratovali zajedno sa mnom.”

—**mladić, 21, Liberija. Izvor: Glasovi mladih, UNICEF (Voices of Youth, UNICEF; detalje potražite na <www.unicef.org/voy/speakout/speakout_453.html>.**

“[Željela bih] da mogu sudjelovati u zbivanjima, da mogu ići negdje kamo idu djeca koja nemaju teškoće u razvoju.”

—**djevojčica, 11, Latvija. Izvor: Innocenti: Saznanja o djeci i invaliditetu u tranziciji u središnjoj i istočnoj Europi, Zajednici neovisnih država i Baltičkim zemljama, (Innocenti Insight on Children and Disability in Transition in CEE/ CIS and Baltic States), UNICEF, 2005.**

“[Tuku me i kažnjavaju] od prvog dana škole. Sad sam se već navikao na to.”

—**učenik 7. razreda, Pakistan. Izvor: *Zaustavljanje ozakonjenog nasilja nad djecom, Globalno izvješće 2006.*, Globalna inicijativa za zaustavljanje svih oblika tjelesnog kažnjavanja djece, 2006. (Ending Legalised Violence Against Children, Global Report 2006, Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children, 2006)**

Pročitajte gore navedene citate naglas čitavoj grupi i upitajte sudionike što primjećuju:

Što je zajedničko svim ovim izjavama?

Ovi citati su svjedočenja djece koja su na različite načine doživjela nepravdu. Nešto im je oduzeto i ona se ne osjećaju sigurno. Ne osjećaju da ih cijene; diskriminirana su, i nije im dozvoljeno da sudjeluju – bilo u školskim ili u drugim aktivnostima. Postoji i ime za to “nešto”? To su “prava”.

Pročitajte dolje navedene definicije i razmislite o natuknicama navedenim pod *Jeste li znali?*

Jeste li znali?

- Svi moraju priznavati i poštivati prava svake osobe.
- Ljudska prava su dio vas. Svatko se rađa slobodan i ravnopravan.
- Ljudska prava pripadaju svakome. Njih vam nitko ne treba dati, niti ih bilo tko može oduzeti. Nitko vam ne može reći da nemate ta prava.

- Ljudska prava međusobno su povezana. Ona se ne mogu odvojiti jedno od drugoga.
- Ljudska prava ne možete ostvariti ako ne znate da ih imate!

2. KORAK: Slobodno izlaganje ideja (*brainstorming*) (15 minuta)

Zamolite sudionike da navedu neka ljudska prava i podijele iskustva u kojima su mogli (ili nisu mogli) ostvariti neko od prava u svojoj zajednici. Napravite popis ili liniju krajnosti vezane uz ostvarivanje ili neostvarivanje prava na velikom papiru, ploči ili kartonu. Navedite primjere ljudskih prava prema potrebi.

3. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (20 minuta)

Objasnite grupi da će naučiti još puno toga o ljudskim pravima i njihovom međusobnom odnosu. Recite im da Ujedinjeni narodi predstavljaju platformu pomoću koje države pripremaju međunarodne sporazume (koji se još nazivaju i konvencijama) koji štite i unapređuju ljudska prava.

Ljudska prava:

Zakoni štite prava i prirođeno dostojanstvo (dostojanstvo koje osobe dobivaju svojim rođenjem) svih ljudi na svijetu. Na primjer, sva ljudska bića imaju pravo na život i slobodu da ne budu robovi. Ta prava potvrđena su u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima koju su 1948. godine usvojile sve zemlje članice Ujedinjenih naroda. Sva djeca imaju pravo na hranu i zdravstvenu njegu, pravo da idu u školu i pravo da budu zaštićena od nasilja i zlostavljanja. Djeca također imaju pravo reći što misle u situacijama kada odrasli donose odluke koje se na njih odnose, kao i pravo da se ta njihova mišljenja uzmu u obzir. Dječja prava navedena su u Konvenciji o pravima djeteta.

Izvor: *Govorimo o mogućnostima*, UNICEF, travanj 2008.

Primjeri ljudskih prava

Pravo na život

Pravo na pohađanje škole

Pravo na neovisan život u zajednici

Pravo na slobodan i siguran život

Pravo na pripadnost svojoj državi

Pravo na mišljenje, izražavanje mišljenja i njihovog dijeljenja s drugim osobama

Pravo na rad

Pravo na privatnost

Pravo na nediskriminaciju

Pravo na pravedan postupak na sudu

Pravo na stupanje u brak i zasnivanje obitelji

Sloboda od okrutnosti ili kažnjavanja

Sloboda od nasilja i zlostavljanja

Pojasnite da Konvencija o pravima djeteta, usvojena 1989., predstavlja jedan od važnih rezultata rada Ujedinjenih naroda na promicanju ljudskih prava. Ovom Konvencijom su po prvi put prava djece postavljena kao prioritet globalne borbe za ljudska prava. Prava sadržana u Konvenciji imaju za cilj osigurati da djeca imaju sve ono što im je potrebno da rastu, razvijaju se i uče u sigurnosti i dobrom zdravlju kako bi postala punopravni članovi svojih zajednica. Konvencija o pravima djeteta jasno ističe da sva djeca imaju ista prava – uključujući i djecu s teškoćama u razvoju!

Kako bi osigurali da se prema osobama s invaliditetom postupa jednako kao i prema ostalim osobama, zemlje članice Ujedinjenih

naroda pripremile su Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom. U tome su im pomagale osobe s invaliditetom, kao i organizacije koje ih predstavljaju.

Što je konvencija?

Konvencija je sporazum zemalja o tome da će poštivati isti zakon o nekom konkretnom pitanju. Kada neka zemlja potpiše i ratificira (odnosno odobri) konvenciju, to onda postaje pravno obećanje koje svi postupci državnih vlasti moraju uzimati u obzir. Nakon toga vlasti često prilagođavaju ili mijenjaju zakone kako bi bili u skladu s ciljevima konvencije. Do **ratifikacije** dolazi kada neka zemlja službeno odobri konvenciju ili sporazum koji je potpisala, pa konvencija ili sporazum u toj zemlji postanu zakon.

Izvor: *Govorimo o mogućnostima*, UNICEF, travanj 2008.

Ujedinjeni narodi su međunarodna organizacija koju su osnovale vlade 192 zemlje članice radeći na uspostavljanju mira i pravde u svijetu. UN je osnovan 1945. godine s namjerom sprječavanja novih ratova u budućnosti, zaštite ljudskih prava i osiguravanja mjesta na kojemu će sve zemlje svijeta moći raspravljati o važnim pitanjima i problemima s kojima se svi suočavaju.

Izvor: *Smjernice Ujedinjenih naroda o pravosuđu u slučajevima koji uključuju djecu žrtve i svjedoke zločina - verzija prilagođena djeci*, Ured UN-a za droge i kriminal/UNICEF, 2006. (*United Nations Guidelines on Justice in Matters Involving Child Victims and Witnesses of Crimes - Child-Friendly Version*, United Nations Office on Drugs and Crime/UNICEF, 2006).

Konvencija je stupila na snagu (tj. postala međunarodni zakon) 3. svibnja 2008. Konvencija štiti i promovira ljudska prava svih osoba s invaliditetom, uključujući i djecu i mlade.

Konvencija o pravima djeteta i Konvencija o pravima osoba s invaliditetom predstavljaju zajedno snažan pravni okvir koji garantira da djeca s teškoćama u razvoju mogu ići u školu,

igrati se i sudjelovati u stvarima koje svako dijete želi raditi. Konvencija o pravima djeteta popisuje sva dječja prava. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom ponovo potvrđuje ta prava za djecu (i odrasle) koji žive s invaliditetom, i utvrđuje postupke koje državne vlasti moraju poduzeti kako bi djeca s teškoćama i odrasle osobe s invaliditetom ostvarili svoja prava.

Ključne točke

- Osobama s invaliditetom, uključujući i djecu, često su uskraćena ljudska prava.
- Ljudska prava pripadaju svima, bez obzira na razlike među ljudima.
- Ljudska prava su međusobno povezana. Ona utječu jedno na drugo i ne mogu se razdvojiti.
- Konvencije Ujedinjenih naroda su međunarodni zakoni koje države mogu potpisati i ratificirati. Zemlje koje su ratificirale (odobrile) neku konvenciju obećale su da će se pridržavati svega što tamo piše. One moraju pregledati i kada je potrebno izmijeniti svoje nacionalne zakone kako bi bili sigurni da su u skladu s ciljevima određene konvencije.

Dodatni izvori:

www.un.org/rights/dpi1774e.htm

www.un.org/millennium/law/treaties.htm

www.unicef.org/crc/

Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom

Kontekst i pregled

Sudionici će razmotriti i upoznati se s načelima Konvencije i socijalnim modelom invaliditeta.

Opći ciljevi

Po završetku ove cjeline sudionici će moći:

- razumjeti načela Konvencije
- razumjeti međusobnu povezanost ljudskih prava
- razumjeti različite vrste stavova prema invaliditetu

Predloženo vrijeme

3 sata i 5 minuta

Aktivnosti

- A. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom
- B. Dijagrami koji prikazuju međusobnu ovisnost prava
- C. Socijalni model invaliditeta

A. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom

Kratak opis aktivnosti

Ova aktivnost upoznaje sudionike s pravima osoba s invaliditetom, uključujući i djecu s teškoćama u razvoju.

Cilj:

Po završetku aktivnosti sudionici će moći objasniti ciljeve Konvencije, zbog čega je bio potreban poseban međunarodni sporazum o osobama s invaliditetom, uključujući i djecu i date primjere ostvarivanja ljudskih prava.

Trajanje:

1 sat i 20 minuta

Korištene metode:

Prezentacija u velikoj grupi, rasprava i aktivnost u maloj grupi

Materijali:

Blok papira za stalak, flomasteri u boji ili bojice, primjerci Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom na jeziku prilagođenom djeci, na stranicama 81–84.

Postupak

1. KORAK: Uvod (20 minuta)

Predstavite Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom kao konvenciju Ujedinjenih naroda koja štiti i promiče ljudska prava i temeljne slobode osoba s invaliditetom, uključujući i djecu. Upitajte polaznike zbog čega je, po njihovom mišljenju, bila potrebna posebna konvencija kada su već postojale druge konvencije koje su štitile i promicale prava svih ljudi. Napomenite da se Konvencija o pravima djeteta odnosi na svu djecu, uključujući i djecu s teškoćama u razvoju, a da Konvencija o pravima osoba s invaliditetom proširuje prava opisana u Konvenciji o pravima djeteta.

Potaknite raspravu o pjesmi, koristeći i informacije iz okvira kao dodatne informacije u raspravi.

*Nemam noge,
Ali imam osjećaje,
Ne vidim,
Ali stalno razmišljam,
Premda ne čujem,
Želim komunicirati,
Zašto ljudi smatraju da sam beskorisna, bez misli i glasa,
Kada sam jednako sposobna kao i svi drugi,
Da razmišljam o našem svijetu.*

—Coralie, Severs, 14 godina
Velika Britanija

Materijal za polaznike 1: Verzija Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom na jeziku prilagođenom djeci, str. 81–84.

Naglasite da su svi članci Konvencije nedjeljivi, međusobno ovisni i povezani, što znači da se u velikoj mjeri odnose jedan na drugi i ne mogu se razdvajati. Razmotrite činjenicu da su neki članci opći i u najširem se smislu odnose na cjelokupnu Konvenciju, dok su drugi članci konkretni, poput prava na obrazovanje i rad. Istaknite da iako se svi članci Konvencije odnose na djecu jednako kao i na odrasle, ona također uključuje i članak koji se odnosi isključivo na djecu - Članak 7.

Djeca s teškoćama u razvoju i njihove obitelji još uvijek se svakodnevno suočavaju s izazovima koji ugrožavaju njihova prava. Diskriminacija i socijalno isključivanje zbog invaliditeta prisutni su u svim zemljama, svim dijelovima društva kao i u različitim ekonomskim, političkim, vjerskim i kulturološkim kontekstima. Diskriminacija kojoj su izložena djeca s teškoćama u razvoju i njihove obitelji može biti izravna, neizravna ili kombinacija to dvoje. Izravna diskriminacija prisutna je kada se dijete s teškoćama u razvoju namjerno tretira drugačije od djeteta bez teškoća u razvoju, na temelju njegovih ili njezinih poteškoća. Neizravna diskriminacija prisutna je kada postupci ili politike koje u prvi mah ne djeluju diskriminacijski prema djeci s teškoćama u razvoju imaju diskriminacijski učinak u praksi što vodi uskraćivanju nekih ljudskih prava.

Izvor: Promicanje prava djece s teškoćama u razvoju, Innocenti Digest No. 13, UNICEF (Promoting the Rights of Children with Disabilities, Innocenti Digest No. 13, UNICEF)

Opći članci:

Članak 1.: Svrha

Članak 2.: Definicije

Članak 3.: Opća načela

Članak 4.: Opće obveze

Članci koji pokrivaju šira područja:

Članak 5.: Jednakost i nediskriminacija

Članak 6.: Žene s invaliditetom

Članak 7.: Djeca s teškoćama u razvoju

Članak 8.: Podizanje svijesti

Članak 9.: Pristupačnost

Specifični članci:

Članak 10.: Pravo na život

Članak 11.: Rizične situacije i humanitarna krizna stanja

Članak 12.: Jednakost pred zakonom

Članci 13. i 14.: Pristup pravosuđu

Članak 14.: Osobna sloboda i sigurnost

Članak 15.: Sloboda od mučenja ili okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja

Članak 16.: Sloboda od nasilja i zlostavljanja

Članak 17.: Zaštita osobe

Članak 18.: Sloboda kretanja i državljanstvo

Članak 19.: Neovisno življenje

Članak 20.: Osobna pokretljivost

Članak 21.: Sloboda izražavanja i mišljenja te pristup informacijama

Članak 22.: Poštivanje privatnosti

Članak 23.: Poštivanje doma i obitelji

Članak 24.: Obrazovanje

Članci 25. i 26.: Zdravlje i rehabilitacija

Članak 27.: Rad

Članak 28.: Socijalna zaštita

Članak 29.: Sudjelovanje u političkom i javnom životu

Članak 30.: Sudjelovanje u kulturnom životu, rekreaciji, razonodi i sportu

Članak 7. – Djeca s teškoćama u razvoju

Vlade pristaju poduzeti sve moguće aktivnosti kako bi djeca s teškoćama u razvoju mogla ostvariti sva ljudska prava i slobode u jednakoj mjeri kao i ostala djeca. Također pristaju osigurati da djeca s teškoćama u razvoju mogu slobodno izraziti svoje stavove o svim stvarima koje se na njih odnose. Uvijek treba prvo razmotriti što je najbolje za svako dijete.

Izvor: *Govorimo o mogućnostima*, UNICEF, travanj 2008.

Istaknite da Konvencija ukupno sadrži 50 članaka. Članci od 1. do 31. govore o pravima osoba s invaliditetom i mjerama koje bi vlade trebale poduzeti kako bi ih zaštitile. Članci od 32. do 50. govore o načinima na koje bi vlade i civilno društvo (uključujući organizacije koje predstavljaju djecu i mlade) trebale zajedno djelovati kako bi sve osobe s invaliditetom mogle uživati svoja prava.

Primjerice, članak 35. propisuje da vlade potpisnice Konvencije moraju pratiti napredak prema ispunjenju svojih obećanja. One moraju prikazati svoj napredak i poduzete mjere u posebnoj izvješću. Osobe s invaliditetom, uključujući djecu, imaju pravo na sudjelovanje u pisanju tog izvješća. Odbor Ujedinjenih naroda (Odbor za prava osoba s invaliditetom) pregledat će navedena izvješća i dati smjernice vladama zemalja članica o dodatnim akcijama za provedbu propisa iz Konvencije što će doprinijeti boljoj zaštiti prava osoba s invaliditetom.

2. KORAK: Aktivnost u malim grupama (30 minuta)

Podijelite sudionike u četiri do pet grupa i razdijelite im papir na stalku i flomastere ili boju. Dodijelite svakoj grupi jedan odlomak o pravima. Zamolite ih da nacrtaju ili naslikaju primjere u kojima se nekome uskraćuju ta prava na jednoj strani papira. Zatim ih zamolite da rasprave i nacrtaju primjer nekoga tko uživa ta prava na drugoj strani papira. Recite im da će te slike biti izložene u prostoriji, školi, centru ili zajednici kako bi se pokazalo da svatko ima ta prava.

3. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (30 minuta)

Zamolite sudionike da pokažu svoje crteže velikoj grupi. Počnite s prikazima uskraćivanja prava i zatim nastavite s prikazima uživanja prava. Postavite sljedeća pitanja:

- Kako su djeca ili dijete ostvarila/o svoja prava?
- Koje su prepreke morali prevladati kako bi ostvarili svoja prava?
 - Primjeri: Mijenjanje negativnih stavova, osiguravanje podrške zajednice ili vlade, korištenje tmskog rada ili podučavanje drugih.

Postavite ove crteže na “zid prava” u zajednici ili u školi s namjerom podizanja svijesti.

Napomena voditeljima radionica: Ako učenicima nije lako pronaći primjere, recite im da razmisle o stvarima koje svakodnevno čine. Igraju li se? Idu li u školu? Žive li u svom domu? Odlaze li liječniku kada su bolesni? Podsjetite ih da su to prava koja oni imaju, dok su drugim osobama ta ista prava uskraćena. Zamolite ih da nacrtaju neke od tih primjera.

Ključne točke

- Ova prava trebala bi biti zajamčena djeci s teškoćama u razvoju i mladim osobama s invaliditetom u svim dijelovima svijeta.
- Budite spremni da odgovarate na pitanja i dajete primjere iz područja primjene prava u različitim skupinama (prava starijih osoba, djece, žena, itd.).

B. Dijagrami koji prikazuju međusobnu ovisnost prava

Kratak opis aktivnosti

Ova aktivnost usmjerena je na jačanje razumijevanja o povezanosti ljudskih prava.

Cilj:

Po završetku ove aktivnosti sudionici će razumjeti na koji se način prava zasnivaju na ljudskim potrebama i koje su negativne posljedice koje nastaju kada su ljudska prava uskraćena.

Trajanje:

1 sat

Korištena metoda:

Rasprava u velikoj grupi

Materijali:

Dijagrami prava nacrtani na velikom papiru na stalku ili na ploči

Postupak

1. KORAK: Uvod (5 minuta)

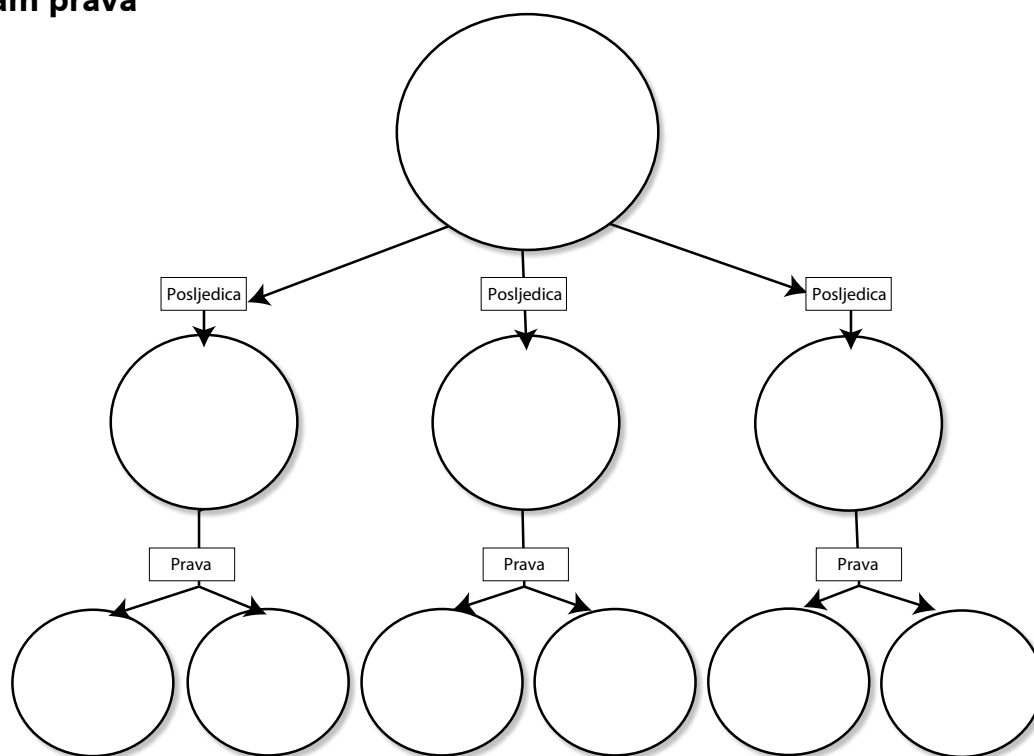
Predstavite aktivnost kroz napomenu da se ljudska prava temelje na ljudskim potrebama, te da svatko ima pravo i potrebu da ostvari sva svoja ljudska prava. Objasnite da će ova aktivnost pomoći svima da razumiju na koji su način prava međusobno povezana, te da uskraćivanje jednog prava može imati brojne štetne posljedice.

2. KORAK: Demonstracija (40 minuta)

Pokažite kako djeluje dijagram:

1. Upišite neko od ljudskih prava iz Konvencije u središte velikog kruga na vrhu dijagrama (npr. pravo na obrazovanje).
2. Upitajte, "Ako je ovo pravo uskraćeno, koje su tri moguće posljedice?" Upišite bilo koje tri posljedice u krugove označene natpisom "posljedica".
3. Uzmite svaku od tri posljedice (npr. ne znati čitati) i postavite pitanje "koja ljudska prava bi bila uskraćena zbog ove posljedice (npr. pravo na rad, zbog toga što osoba ne zna čitati i ne može popuniti prijavu za posao)?" Upišite svako od ljudskih prava u kružić koji proizlazi iz posljedice.
4. Popunite dva ili tri dijagrama prava na taj način.

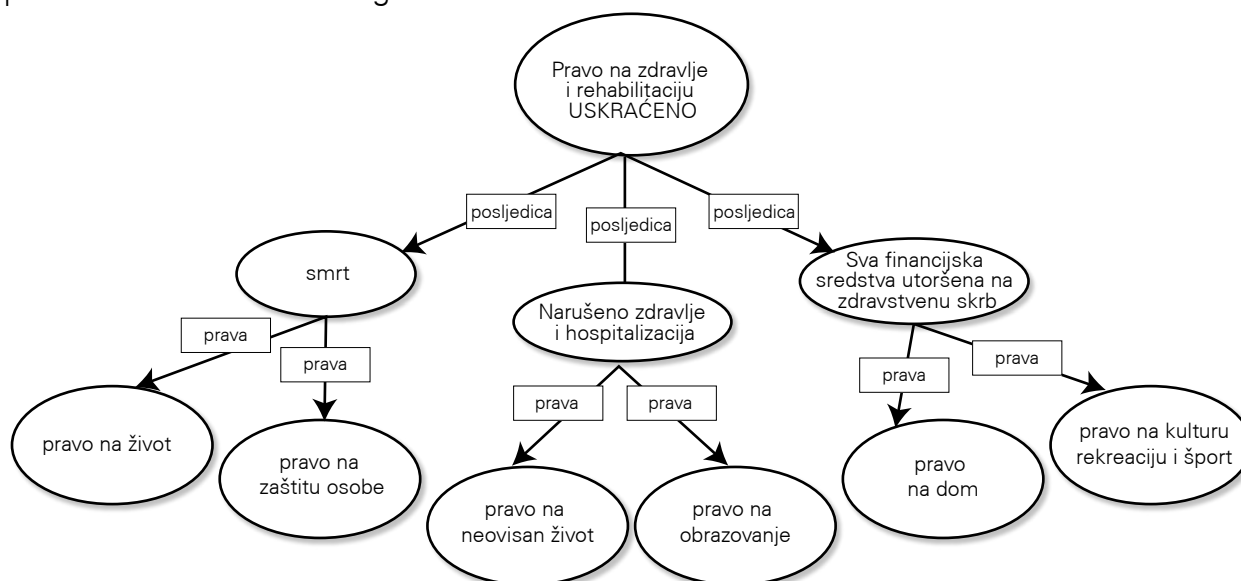
Dijagram prava

Primjer:

Zdravlje i rehabilitacija

Imate prava na isti opseg i kvalitetu besplatne, odnosno dostupne zdravstvene skrbi koja se pruža drugima. Također, ako ste osoba s invaliditetom, imate pravo na posebne zdravstvene usluge.

3. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (15 minuta)

Razgovarajte o primjerima i upitajte sljedeće:

- Što se dešava kada je uskraćeno jedno od prava?
- Koja je najnegativnija posljedica toga?
- Što nam ova aktivnost pokazuje o međusobnoj ovisnosti prava?

Izvor: Ljudska prava. DA!: Aktivizam i zagovaranje prava osoba s invaliditetom (Human Rights. YES!, Action and advocacy on the rights of persons with disabilities), Human Rights Resource Center, 2007.; detalje potražite na <www.humanrightsyes.org>.

Ključne točke

- Sva su prava povezana.
- Uskraćivanje jednog prava može dovesti do negiranja ostalih prava.

C. Socijalni model invaliditeta

Kratak opis aktivnosti

Ova aktivnost upoznaje sudionike s prošlim stavovima o osobama s invaliditetom i sa socijalnim modelom invaliditeta na kojem se temelji Konvencija o pravima osoba s invaliditetom.

Cilj:

Po završetku aktivnosti sudionici će moći objasniti socijalni model invaliditeta.

Trajanje:

45 minuta

Korištene metode:

Prezentacija u velikoj grupi i rasprava

Materijali:

Kreda i ploča ili papir na stalku i flomasteri

Postupak

1. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (40 minuta)

Počnite sljedećom izjavom:

Svatko je drugačiji, bez obzira na to proizlazi li vaša različitost iz boje kože, spola, visine i težine, stasa ili nečeg drugog. Invaliditet nije nimalo drugačiji. On može ograničiti nečiju mogućnost da čuje ili hoda, ili pak utjecati na to kako neka osoba razumije stvari. Ali bez obzira na različitosti, svi smo mi ljudska bića. Invaliditet ne mijenja prava koja neka osoba ima kao ljudsko biće. Ono predstavlja tek jednu od mnogih različitosti koje svatko ima.

Napišite sljedeće izraze na tri velika komada papira i raspravite o izrazima:

- Medicinski model invaliditeta (2 do 5 minuta)
- Karitativni model invaliditeta (2 do 5 minuta)
- Socijalni model invaliditeta (10 do 12 minuta)

Koristite tablicu s tri stupca navodeći nekoliko primjera svakog modela, a zatim pustite da djeca ispune tablicu vlastitim primjerima.

Napomena voditeljima radionica: Pobrinite se za to da se veći dio vremena provede u raspravi o socijalnom modelu invaliditeta, a nešto manje u raspravi o druga dva modela.

Upitajte sudionike što znače ti pojmovi. Raspravljajte koristeći definicije koje su navedene u nastavku teksta o tome što ti pojmovi zapravo znače. Naglasite da se Konvencija o pravima osoba s invaliditetom temelji na socijalnom modelu invaliditeta. Naglasite i to da svi ljudi mogu aktivno sudjelovati u životu i biti poželjni članovi koji daju svoj vrijedan doprinos društvu ukoliko se ukinu društvene i fizičke prepreke. Važno je prisjetiti se prošlih modela koji su se odnosili na invaliditet, učiti iz prošlih pogrešaka i napredovati prema pravednijem svijetu.

Medicinski model invaliditeta

Riječ je o gledištu prema kojem invaliditet predstavlja medicinski problem koji treba riješiti ili bolest koju treba "izliječiti". Ovaj model implicira da je osoba s invaliditetom bolesna i da je treba liječiti. Mnoge osobe izlaz vide u pokušajima da riješe problem invaliditeta korištenjem liječničkih zahvata. Oni ne vide invaliditet kao prepreku koju on predstavlja u društvu ili fizičkom okruženju. Umjesto toga, teret se prebacuje na "problem" osobe s invaliditetom i pokušaje da se on riješi.

- Invaliditet je loš.
- Invaliditet je osobni problem – invaliditet je u tebi, prema tome, to je tvoj problem.
- Rješenje problema je u liječenju osobe ili barem nastojanju da njen invaliditet bude što neprimjetniji.
- Samo stručnjaci mogu pomoći osobi s invaliditetom da se uklopi u društvo i da se osjeća prihvaćenom.

Upitajte sudionike sljedeće:

- Na koji način je medicinski model invaliditeta štetan za osobe s invaliditetom?
- Na koji način medicinski model podupire prava osoba s invaliditetom?
- Promiče li medicinski model poštovanje?

Karitativni model invaliditeta

Postoji stav da su osobe s invaliditetom bespomoćne i trebaju skrb. Ljudima je mnogo lakše osjećati sažaljenje ili milosrđe prema osobama s invaliditetom, nego pokušati prevladati svoje strahove ili osjećaj neugode. Osobe s invaliditetom su poput svih ostalih, oni NE trebaju milosrđa. Oni imaju pravo na to da ih se tretira jednako kao i sve druge ljude.

Upitajte sudionike sljedeće:

- Na koji način je karitativni model invaliditeta štetan za osobe s invaliditetom?
- Na koji način karitativni model podupire prava osoba s invaliditetom?
- Promiče li karitativni model poštovanje? Osnaživanje?

Socijalni model invaliditeta

Ovaj model stavlja težište na uklanjanje prepreka koje su stvorili društvo ili koje postoje u okolišu ograničavajući nekoj osobi uživanje njenih ljudskih prava. Uključuje promicanje pozitivnih stavova, mijenjanje okoliša kako bi bio svima pristupačan i pružanje informacija na takav način da ih svatko može razumjeti.

- Invaliditet predstavlja tek jednu od različitosti, poput spola (jeste li djevojčica ili dječak) ili rase.
- Biti osoba s invaliditetom nije ni loše ni dobro, to je samo dio vas. Prava su uskraćena kada osoba s invaliditetom živi u nepristupačnom društvu (okruženju).
- Kako bi osobe s invaliditetom bile u potpunosti uključene, moramo mijenjati naša društva, uključujući postojeća pravila, stavove prema osobama s invaliditetom, pa čak i zgrade (kako bismo ih učinili pristupačnima).
- Za ove su promjene odgovorne vlade, ali ih isto tako mogu potaknuti i promicati i sami odrasli i mlade osobe s invaliditetom, roditelji djece s teškoćama u razvoju, drugi zagovornici prava osoba s invaliditetom i organizacije za prava djece.

- Projektiranje zgrada koje su pristupačne osobama s invaliditetom može koristiti i drugim ljudima, poput trudnica, male djece, starijih osoba i osobama koji raznose stvari ili nose težak teret.

Upitajte sudionike sljedeće:

- Kako se socijalni model invaliditeta razlikuje od medicinskog i karitativnog modela?
- Na koji način socijalni model podržava prava osoba s invaliditetom?
- Zagovara li socijalni model poštovanje? Osnažuje li prava osoba s invaliditetom?

Izvor: *Ljudska prava. DA!: Aktivizam i zagovaranje prava osoba s invaliditetom (Human Rights. YES! Action and advocacy on the rights of persons with disabilities)*, Human Rights Resource Center, 2007. i *Djeca kao samozagovarači (Kids As Self Advocates)*; detalje potražite na < www.humanrightsyes.org > i < www.familyvoices.org/fvkasa_org/resources/files/history-model.html >.

2. KORAK: Sažetak (5 minuta)

Ukratko ponovite tri modela invaliditeta. Naglasite ulogu socijalnog modela invaliditeta kao i to da svatko može promijeniti svoje stavove i pomoći u stvaranju pristupačnijeg okoliša. Recite im da će u sljedećim aktivnostima naučiti više o stavovima i pristupačnosti.

Ključne točke

- Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom temelji se na socijalnom modelu invaliditeta.
- Invaliditet je dio ljudske raznolikosti.
- Društvo se treba prilagoditi kako bi život svakog člana društva bio bolje uključen (inkluzivniji).
- Možemo promijeniti svoj stav i stavove drugih prema invaliditetu.

Dodatni izvor: Na slici (In The Picture); detalje potražite na < www.childreninthepicture.org.uk/au_socialmodel.htm >.

II. cjelina: Poštivanje pojedinca

Lea Noemí Hernández, 25 godina, Nikaragva

Jednakost i nediskriminacija

Članak 4.: Opće obveze

Zakoni koji diskriminiraju ljude s invaliditetom ne smiju postojati. Ako je to potrebno, vlade donose nove zakone koji štite prava osoba s invaliditetom i provode te zakone u djelo. Ako stari zakoni ili tradicije diskriminiraju ljude s invaliditetom, vlade trebaju pronaći načine da ih promijene. Vaša vlada bi se u mijenjanju tih zakona ili politika trebala savjetovati s organizacijama koje se bave djecom s teškoćama u razvoju.

Izvor: *Govorimo o mogućnostima*, UNICEF, travanj 2008.

Članci 5. i 6.: Jednakost, nediskriminacija i rod

Vlade priznaju da sve osobe imaju pravo da ih štiti zakon te da se zakoni neke zemlje primjenjuju na sve koji žive u toj zemlji.

Vlade znaju da se žene s invaliditetom i djevojčice s teškoćama u razvoju suočavaju s mnogobrojnim oblicima diskriminacije i suglasne su štititi njihova ljudska prava i slobode.

Izvor: *Govorimo o mogućnostima*, UNICEF, travanj 2008.

Kontekst i pregled

Sljedeće aktivnosti pripremljene su s namjerom da sudionike upoznaju s vrijednošću jednakosti i nediskriminacije. Aktivnosti su osmišljene kako bi omogućile osnovno razumijevanje koncepata i uzajamne povezanosti ravnopravnosti, nediskriminacije i poštovanja.

Primjer ravnopravnosti

Svatko ima pravo na obrazovanje. Kada se u školama koriste udžbenici, vlada mora za ljude s oštećenim vidom osigurati udžbenike s velikim slovima ili na Braillevom pismu, ovisno o njihovim potrebama. Ovo će svakoj osobi omogućiti jednaki pristup informacijama u udžbenicima. Jeftiniji način omogućavanja jednakog pristupa školskim tekstovima ostvaruje se kad se zamoli drugog učenika da glasno čita tekst ili snima kratke priče i tekstove.

Opći ciljevi

Po završetku ove cjeline sudionici će:

- razumjeti pojam diskriminacije
- razumjeti uobičajene mitove i stereotipe koji se odnose na invaliditet
- razumjeti načelo ravnopravnosti
- razumjeti pojam poštivanja svih ljudi u ostvarivanju načela inkluzivnosti
- prepoznati načine stvaranja uvjeta koji će omogućiti svim ljudima dostojanstven život

Predloženo vrijeme

4 sata i 10 minuta

Aktivnosti

- A. Diskriminacija
- B. Mitovi i stereotipi
- C. Poštovanje
- D. Ravnopravna inkluzija

A. Diskriminacija

Kratak opis aktivnosti

Tijekom ove aktivnosti sudionici će razmotriti koncept diskriminacije i osjećaje povezane s diskriminacijom.

Cilj:

Po završetku aktivnosti sudionici će moći prepoznati različite vrste diskriminacije. Raspravljat će o korijenima diskriminacije (pogrješnoj informiranosti i stereotipovima) i lošem postupanju do kojega ona dovodi. Sudionici će razumjeti da su odgovorni ne diskriminirati i na siguran način sprječavati diskriminaciju drugih.

Trajanje:

1 sat i 20 minuta

Korištene metode:

Aktivnost u maloj grupi i rasprava u velikoj grupi

Materijali:

Nisu potrebni

Postupak

1. KORAK: Uvod (5 minuta)

Objasnite grupi da “diskriminacija na temelju invaliditeta” znači da se osobe ne tretiraju pravedno ili su isključene zbog svog invaliditeta. Diskriminacija potiče krug zlostavljanja i lošeg postupanja što može voditi ugnjetavanju i stigmatizaciji cijele skupine ljudi.

Informirajte grupu o tome da su se mnogi ljudi osjećali diskriminiranim zbog spola, dobi, rase, vjerske pripadnosti, etničke pripadnosti, jezika, seksualne orijentacije ili invaliditeta i da će se u sklopu ove aktivnosti istraživati neke od osjećaja koji su povezani s diskriminacijom. Objasnite im da ljudi mogu pripadati različitim skupinama i da skupine nisu zatvorene kategorije koje određuju neku osobu. U sklopu ove aktivnosti prepoznavat će se uobičajene pogreške u shvaćanju kada se osobe identificira isključivo prema pripadnosti nekoj skupini. Za vrijeme ove aktivnosti važno je imati na umu da smo svi mi jedinstvene osobe i da se tretiranjem ljudi kao pojedinaca i jednakih ostalima borimo protiv diskriminacije.

2. KORAK: Aktivnost u maloj grupi (45 minuta)

Zamolite sudionike da se podijele u skupine od četvero do petero polaznika i da naprave sljedeće:

1. Razmislite o skupini kojoj pripadate (možete razgovarati i o pripadanju mnogim skupinama). Jeste li muškarac ili žena? Imate li invaliditet? Pripadate li nekoj vjerskoj skupini?
2. Što osjećate kada razmišljate o pripadnosti toj skupini? (Ponos, tegobe, nesigurnost?)
3. Navedite pozitivne kvalitete skupine kojoj pripadate. Što drugi obično ne znaju o vašoj skupini?
4. Navedite različite načine na koje se vaša skupina diskriminira ili zlostavlja.
5. Razmislite o tome kakve je posljedice takvo ponašanje ostavilo na vas. Što su vjerovali drugi kada su zlostavljali vas i vašu skupinu? Na koji su način oni bili dovedeni u zabludu?
6. Što ne biste željeli da se više ikada dogodi osobama u vašoj skupini?
7. Kako možete drugima predstaviti pozitivne kvalitete vaše skupne?

3. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (30 minuta)

Neka se svi sudionici ponovo okupe u velikoj grupi za raspravu. Zamolite ih da s drugima podijele neke od priča iz svojih grupa. Istaknite sljedeće:

- Što ste pozitivno naučili od drugih grupa?
- Osobe s invaliditetom predstavljaju diskriminiranu skupinu.
- Ljudi često diskriminiraju druge zbog toga što su loše informirani ili imaju predrasude.
- Recite im da su odsada odgovorni za svoja djela, da ne bi smjeli diskriminirati druge te da bi trebali razmisliti o sigurnim načinima na koje bi mogli spriječiti diskriminirajuće ponašanje drugih.

Ključne točke

- Osobe s invaliditetom često su diskriminirane.
- Uskraćivati nekome njegova/njezina ljudska prava predstavlja diskriminaciju.
- Ohrabrujte odgovorno ponašanje u sprječavanju diskriminacije, ali uvijek naglašavajte izbjegavanje opasnosti u djelovanju umjesto nasilja.

B. Mitovi i stereotipi

Kratak opis aktivnosti

Ova aktivnost pomoći će sudionicima u razumijevanju postojećih predrasuda prema osobama s invaliditetom i načina na koji one utječu na njihove živote.

Cilj:

Po završetku ove aktivnosti sudionici će razumjeti neke od vlastitih mitova i predrasuda o osobama s invaliditetom.

Trajanje:

1 sat

Korištene metode:

Rasprava u velikoj grupi i aktivnost u maloj grupi

Materijali:

Fotografija, kreda i ploča ili papir na stalku i flomasteri

Postupak**1. KORAK:** Uvod i aktivnost u maloj grupi (25 minuta)

Raspravite o diskriminaciji i o tome da su ljudi često diskriminirani zbog pogrešnih ideja ili očekivanja koja imamo o drugim osobama. Zamolite nekoga da ostalim sudionicima pročita dio o "diskriminaciji koja se temelji na invaliditetu".

"Diskriminacija na temelju invaliditeta" odnosi se na nejednako tretiranje ljudi ili njihovo isključivanje zbog invaliditeta ili drugačijeg načina funkcioniranja.

Podijelite ih u male grupe od četvero do petero polaznika i zamolite ih da iz medija (novina i časopisa), iz stripova, školskih knjiga, itd. sakupe negativne i pozitivne priče ili slike povezane s diskriminacijom.

Napomena voditeljima radionica: Priče i slike mogu uključivati primjere diskriminacije prema svim članovima društva (djeci, odraslima, osobama s invaliditetom, osobama starije životne dobi, itd.).

Zamolite grupe da rasprave o sljedećim točkama:

- Razmislite o različitim skupinama koje postoje u vašoj školi ili zajednici.
- Razmislite o različitim pozitivnim i negativnim mitovima i stereotipima koji postoje u vašoj školi ili zajednici.
- Raspravite o slučajevima kada je nečija različitost ili pripadnost manjinskoj skupini dovela do diskriminacije ili nasilja u vašoj školi ili zajednici.
- Raspravite o slučajevima u kojima je nečija različitost ili pripadnost manjinskoj skupini dovela do pozitivne diskriminacije ili uživanja privilegija u vašoj školi ili zajednici.
- Raspravite o tome kako te situacije utječu na pojedince i grupu.

2. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (25 minuta)

Uvedite pojam jednakih mogućnosti koji govori da bi svi ljudi trebali imati jednaka prava.

Napomena voditeljima radionica: Za ilustraciju pitanja raznolikosti, jednakih mogućnosti i jednakosti mogli biste razgovarati o situaciji u kojoj bi se zatele razne životinje (primjerice, slon, morski lav, majmun i riba) da se moraju popeti na drvo. Jasno je da sve životinje imaju isti zadatak, no njihovi atributi se razlikuju. Neke životinje će se bez problema uspeti na stablo, dok će drugima to biti nemoguće. Kada razmišljamo o socijalnom uključivanju, važno je biti osjetljiv za potrebe i mogućnosti drugih ljudi kako bi se osigurale jednake mogućnosti.

Za lakše razumijevanje ovog pojma mogu se koristiti i drugi primjeri. Ukoliko se koristite slikovnim prikazima, a u grupi su i slijepa ili slabovidna djeca, nemojte zaboraviti riječima opisati sliku. Mogli biste zamoliti djecu da popričaju i o drugim primjerima izjednačavanja mogućnosti kojih se mogu prisjetiti iz vlastitog iskustva.

Primjeri:

- Novorođenče treba majku da ga prehrani kako bi moglo živjeti i odrasti u neovisnu osobu.
- Dijete treba naočale kako bi moglo čitati poput ostalih i imati jednake mogućnosti za učenje.

Zatražite da navedu druge primjere različitih načina funkcioniranja i istaknite kako bi se i u tim slučajevima moglo osigurati da sve osobe imaju jednaka prava i mogućnosti.

3. KORAK: Sažetak (5 do 10 minuta)

Raspravite o utjecaju mitova i stereotipa koji su u korijenu diskriminacije i utječu na prava onih koji su diskriminirani, uključujući osobe s invaliditetom. Naglasite da se društveni stavovi trebaju mijenjati ili su se promijenili.

Naša je osobna odgovornost da ne potičemo stereotipe i da se prema svima odnosimo s poštovanjem kao prema jednakim članovima društva.

C. Poštovanje

Kratak opis aktivnosti

Tijekom ove aktivnosti sudionici će se upoznati s pojmom poštovanja i njegovom vezom s pojmom ravnopravnosti.

Cilj:

Po završetku aktivnosti sudionici će moći prepoznati što poštovanje znači i kako se prema drugima treba ponašati s poštovanjem. Predstaviti će se koncept poštovanja kao temelj za ravnopravnost.

Trajanje:

35 minuta

Primjeri mitova i stereotipa o osobama s invaliditetom

Osobe s invaliditetom:

- ne mogu živjeti same
- treba sažalijevati
- bespomoćne su
- uklete su/invaliditet je zlo
- ne mogu učiti niti ići u školu
- bolje im je da ostanu u kući
- nikada neće moći raditi
- treba izliječiti
- ne mogu se baviti sportom
- nikada se neće udati/oženiti ili imati djecu
- su glupe
- nisu seksualno aktivne
- zauvijek ostaju djeca

Izvor: *Ljudska prava. DA! : Djelovanje Aktivizam i zagovaranje prava osoba s invaliditetom (Human Rights, YES! Action and advocacy on the rights of persons with disabilities)*, Human Rights Resource Center, 2007. 2007); detalje potražite na <www.humanrightsyes.org>.

Korištene metode:

Slobodno izlaganje ideja (*brainstorming*) i rasprava u velikoj grupi

Materijali:

Kreda i ploča ili papir na stalku i flomasteri

Postupak

1. KORAK: Uvod (5 minuta)

Objasnite djeci da bi se svi ljudi trebali odnositi s poštovanjem jedni prema drugima kako bismo ostvarili svijet jednakosti u kojem ne bi bilo diskriminacije.

2. KORAK: Slobodno izlaganje ideja (*brainstorming*) (25 minuta)

Recite im da će se pozabaviti pojmom "poštovanja" i značenjem koje ono ima za grupu. Objasnite im da ćete napraviti dijagram od riječi poštovanje što je način da se vizualno upamti što znači poštovanje.

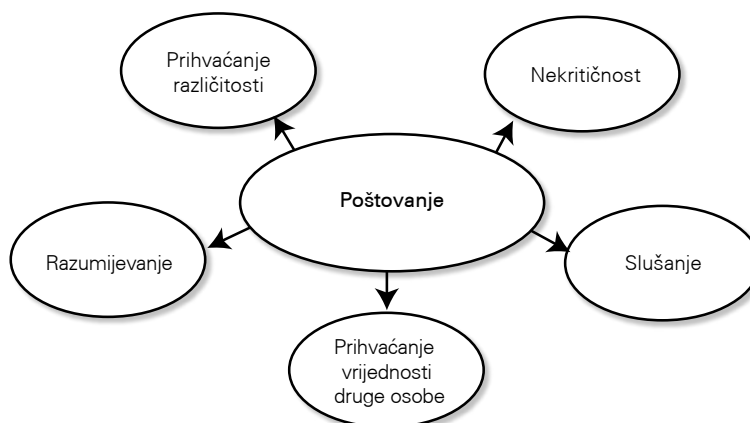
Zamolite sudionike da razmisle o nekome (članu obitelji, prijatelju, lideru...) koga poštuju. Zašto ih poštuju?

Nacrtajte krug na ploči ili papiru i u njemu napišite riječ "poštovanje". Bilježite odgovore na sljedeća pitanja:

- Što to znači poštovati nekoga?
- Koje su vam riječi padale na um kada ste razmišljali o osobi koju poštujete?
- Kako se s poštovanjem odnositi prema osobama s invaliditetom?

Primjer jednog dijagrama poštovanja:

Istražite s grupom osobine ili sličnosti koje su zajedničke svojoj djeci - bez obzira na njihove pojedinačne mogućnosti i različite načine funkcioniranja - primjerice, mogućnost da se daje i prima ljubav, da međusobno komuniciraju, pomažu i podučavaju vlastitim vještinama druge te da budu prijatelji.

Međusobno poštovanje znači spremnost da se prihvate različitosti drugih ljudi, čak i onda kada izgledaju drugačije od vas, druge su vjere ili dolaze iz drugačije zemlje. Ono se također odnosi i na to da se prema drugima ponašamo onako kako bismo željeli da se oni ponašaju prema nama.

Izvor: Definiranje raznolikosti, predrasuda i poštovanja (Defining diversity, prejudice and respect), The Children's Hospital, 2004.; detalje potražite na <[www the childrenshospital org/ wellness/info/ kids/20760.aspx](http://www.thechildrenshospital.org/wellness/info/kids/20760.aspx)>

3. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (5 minuta)

Upitajte ih kako se osjećaju kada se prema njima odnose bez poštovanja. Što rade kada ih netko ne poštuje?

Objasnite da svatko zasluži da ga poštuje njegova ili njezina obitelj, prijatelji, zajednica i vlada. Poštovanje mora biti obostrano. Ono je povezano s pravednošću i pravdom te služi kao temelj za jednakost.

Ključne točke

- Poštivanje tuđih razlika/osobnih karakteristika temelj je ravnopravnosti.
- Svatko zasluži poštovanje.
- Svatko može dati svoj doprinos društvu.

D. Ravnopravna inkluzija

Kratak opis aktivnosti

Tijekom aktivnosti sudionici će se upoznati s inkluzijom u svakodnevnom životu i važnosti koju osviještenost i uklanjanje prepreka u okolišu imaju za ostvarivanje ravnopravnosti.

Cilj:

Po završetku aktivnosti sudionici će steći svijest o preprekama u okolišu i o važnosti stvaranja inkluzivnih okoliša za sve.

Trajanje:

1 sati i 15 minuta

Korištene metode:

Rasprava u velikim grupama, slobodno izlaganje ideja (brainstorming) i aktivnost u maloj grupi

Materijali:

Papir na stalku i flomasteri ili papir i olovke

Postupak

1. KORAK: Uvod (15 minuta)

Uvedite pojam "univerzalni dizajn". Nacrtajte sliku/slike nalik slici ispod, s prikazima situacija poput predloženih, ali na takav način da se ne odnose samo na jednu kulturu, rasu, spol ili neku drugu demografsku skupinu. Ljudi u našem društvu imaju drugačije načine funkcioniranja:

Ljudi u našem društvu djeluju na različite načine:

Nudi li naše okruženje (dom, škola, ulice, parkovi, grad) svima iste prilike za sudjelovanjem?

Koristite svaku od situacija s ovih slikovnih prikaza postavljajući sljedeća pitanja:

Što bi se moglo napraviti drugačije kako (bi):

- starija osoba mogla sigurnije, udobnije i samostalno stepenicama doći kući
- osoba u kolicima mogla koristiti zahod
- se slijepa osoba ne bi izgubila

Tko bi još mogao imati koristi od svake od ovih prilagodbi?

Možemo li pronaći primjere mogućih jednostavnih rješenja u našoj školi ili zajednici kako bi sve osobe mogle u potpunosti sudjelovati u društvenom životu?

2. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (5 minuta)

Uvedite i zatim raspravite o pojmu pomagala, koristeći primjere od jednostavnog povećala ili rampe do čitača zaslona računala za slijepe osobe ili drugih primjera koji proizlaze iz konteksta vaše zajednice.

3. KORAK: Slobodno izlaganje ideja (*brainstorming*) (5 minuta)

Raspravite sa sudionicima stanovište da svaka osoba ima različite sposobnosti. Zatim ih podijelite u grupe u kojima će izlagati ideje o načinima na koje bi naš program postao inkluzivan za sve ljude.

Pokažite ili podijelite materijale za polaznike br. 2 o različitim tipovima sposobnosti i objasnite im da materijali prikazuju različite načine na koje se osobe s invaliditetom mogu naučiti koristiti znakovnim jezikom i Brailleovim pismom.

4. KORAK: Aktivnost u maloj grupi (25 minuta)

Podijelite sudionike u grupe od po četvero do petero polaznika. Zamolite ih da naprave popis načina na koje njihova grupa može postati inkluzivnom za svakoga. Raspravite sljedeća pitanja:

- Kakva je podrška potrebna za uključivanje svih ljudi?
- Jesu li potrebne promjene u fizičkom okolišu?
- Trebaju li stavovi u većoj mjeri odražavati prihvaćanje/poštovanje?
- Jesu li aktivnosti predstavljene na način koji uključuje svakoga?

- Kako ih možemo promijeniti na način da uključe svakoga?
 - Primjeri: Mijenjaj stavove, budi spreman pružiti podršku, zatraži podršku kada je potrebno, izmjesti prostoriju ili izmijeni aktivnost, koristi timski rad.

5. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (25 minuta)

Zamolite svaku grupu da vam pokaže svoj popis inkluzivnih postupaka i usvoji zajednički sporazum o inkluziji za trajanja ovog programa.

Razmotrite različita iskustva grupa i načine na koje timski rad i prilagodba aktivnosti mogu stvoriti ravnopravnost.

Ključne točke

- Aktivnosti mogu i moraju biti svima dostupne.
- Invalidnost je dio ljudskih različitosti. Uz adekvatnu podršku svi možemo učiti i u potpunosti sudjelovati u društvenom životu.
- Rješenja mogu biti jednostavna.

Sloboda od nasilja i zlostavljanja

Članak 16.: Sloboda od nasilja i zlostavljanja

Djecu s teškoćama u razvoju treba zaštititi od nasilja i zlostavljanja. Prema njima se ne smije loše postupati ili ih ozlijediti u njihovom domu ili izvan njega. Ako ste se suočili s nasiljem ili lošim postupanjem, imate pravo na pomoć kako bi se zlostavljanje zaustavilo, a vi oporavili.

Izvor: *Govorimo o mogućnostima*, UNICEF, travanj 2008.

Kontekst i pregled

Sljedeće aktivnosti osmišljene su u namjeri da sudionici steknu razumijevanje situacija nasilja i zlostavljanja osoba s invaliditetom. Ova lekcija pokazat će sudionicima što to znači osjećati se sigurnim kao i načine izbjegavanja ili sprječavanja zlostavljanja.

Opći ciljevi

Po završetku aktivnosti sudionici će moći:

- prepoznati različite vrste nasilja i zlostavljanja
- opisati važnost sigurnosti
- razumjeti ulogu promatrača i načine na koje mogu djelovati kako bi obeshrabrili ili zaustavili nasilje
- razumjeti važnost politike i prakse nulte tolerancije prema nasilju i zlostavljanju u školi i zajednici
- razumjeti da su osobe s invaliditetom, uključujući mlade i djecu posebno izloženi nasilju i zlostavljanju
- prepoznati načine za nenasilno sprječavanje situacija nasilja ili zlostavljanja

Predloženo vrijeme

3 sata i 45 minuta

Aktivnosti

A. Sigurnost

B. Nasilje i zlostavljanje

C. Stop! Zaustavimo nasilje i zlostavljanje

A. Sigurnost

Kratak opis aktivnosti

Tijekom ove aktivnosti sudionici će steći znanje o tome da osobe s invaliditetom mogu biti izložene nasilju i zlostavljanju od drugih, te će istražiti što to znači osjećati se sigurnim i stvoriti uvjete za sigurnost.

Cilj:

Po završetku aktivnosti sudionici će moći prepoznati što znači biti siguran i utvrditi neke od načina na koje se grupa može učiniti sigurnom. Sudionici će uvidjeti da neki ljudi nisu uvijek sigurni, te da su osobe s invaliditetom izložene riziku da budu zlostavljane ili da se prema njima ponaša nasilno. Također će razumjeti ključnu ulogu slučajnih svjedoka i načine na koje oni mogu djelovati kako bi spriječili ili zaustavili nasilje.

Trajanje:

45 minuta

Korištene metode:

Vizualizacija i rasprava u velikoj grupi

Materijali:

Kreda i ploča ili papir na stalku (*flipchart*) i flomasteri

Postupak

1. KORAK: Uvod (5 minuta)

Objasnite grupi da svatko ima pravo na sigurnost i slobodu od nasilja i zlostavljanja. To znači da bi se svatko trebao osjećati sigurno u svojem domu, u školi, zajednici i svugdje. Neke su osobe izložene zlostavljanju zato što se prema njima ne odnosi kao prema jednakima ili zato što ne mogu dobiti pomoć. Primjerice, djeca se teško mogu obraniti, a teškoća mogu imati i u prijavljivanju zlostavljanja. Djeci s teškoćama u razvoju može biti još teže da se zaštite od nasilnika. Čak i kada mogu napraviti prijavu, njihova priča može biti odbačena kao nevjerodostojna. Važno je da se svatko osjeća sigurnim i živi bez nasilja. Konvencija štiti i osigurava osobama s invaliditetom nužne uvjete kako bi se osjećali sigurnima, poput prava na odvjetnika na sudu kada prijavljuju zlostavljanje.

2. KORAK: Vizualizacija (30 minuta)

Zamolite sudionike da vizualiziraju (stvore sliku u svom umu) situaciju u kojoj su se osjećali potpuno sigurnima, kada se nisu bojali i na njih nitko nije vikao, kada je svaki dio njih bio opušten i siguran. Za neke od njih to može biti dom, prijateljeva kuća, vjerska ustanova ili škola. Za neke ljude to će biti mjesto u njihovom umu ili mjesto gdje su potpuno sami.

Priča iz stvarnog života

Michel je rođen s invaliditetom. Imao je poteškoća s učenjem, govorom i korištenjem ruku i često je rušio stvari. Michel je pričao sporije od svih drugih jer mu je bilo teško pronaći prave riječi. Michaelova obitelj nije se lijepo ponašala prema njemu. Otac ga je često udarao po glavi i vikao na njega. Davali su mu malo hrane koju je morao jako brzo pojesti. Morao je pojesti koliko je mogao prije no što su mu odnijeli hranu. Zbog toga je Michael često bio umoran i mnogo manji od svojih vršnjaka. Michelu je bilo teško zato što ga nisu poštovali i pokušali se prilagoditi njegovom načinu života koji je dodatno otežan uslijed zlostavljanja kojemu je bio izložen.

Izvor: Anonimna priča ispričana autoru.

Vizualizirajte:

- Gdje je bilo to mjesto?
- Tko je bio tamo?
- Što se događalo?
- Kako si se osjećao/la?

Zamolite ih da ponovo usmjere pažnju na grupu i da se jave ukoliko žele reći o čemu su razmišljali kada su čuli ova pitanja.

Upitajte ih što to znači biti siguran? Napišite odgovore na ploču ili papiru na stalku.

Primjeri sigurnosti:

- Nitko ne više na tebe ili te udara.
- Osjećaš se ugodno.
- Ljudi te slušaju.
- Poštuju te.
- Ohrabruju te da pričaš i da se izraziš.
- Ne prisiljavaju te radiš ono što ne želiš raditi.
- Sretan, sretna si.
- Ne bojiš se.

3. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (10 minuta)

Upitajte sudionike je li važno osjećati se sigurno za vrijeme grupnih aktivnosti? Zabilježite nekoliko razmišljanja kojih će se biti važno prisjetiti za vrijeme grupnih aktivnosti. Naglasite da nekim ljudima ponekad treba više vremena za dijeljenje iskustva i sudjelovanje u grupnim aktivnostima. Nekim je osobama teško pričati ili pisati. Ohrabrite sudionike da slijede ta razmišljanja i održavaju grupu sigurnim mjestom za dijeljenje iskustva i učenje gdje se svi međusobno poštuju.

Ključne točke

- Svatko ima pravo osjećati se sigurnim tamo gdje živi, radi i igra se.
- Osobe s invaliditetom pripadaju ranjivim skupinama koje su najizloženije nasilju i zlostavljanju.
- Razmišljanja iz ove aktivnosti trebala bi se prenijeti u druge cjeline i aktivnosti.

B. Nasilje i zlostavljanje

Kratak opis aktivnosti

Za vrijeme ove aktivnosti sudionici će prepoznati različite vrste zlostavljanja ili nasilja te načine kako da prevladaju zlostavljачke ili nasilne situacije.

Cilj:

Na kraju ove aktivnosti sudionici će moći prepoznati četiri tipa zlostavljanja i navesti primjere za svaki od njih. Istražit će zbog čega su neke osobe više izložene zlostavljanju i razgovarati o načinima nenasilnog sprječavanja ili izbjegavanja nasilja i zlostavljanja.

Trajanje:

1 sat i 30 minuta

Korištene metode:

Rasprave u velikoj i malim grupama

Materijali:

Kreda i ploča ili papir na stalku i flomasteri

Postupak

1. KORAK: Uvod (15 minuta)

Napišite na ploču ili papiru na stalku riječi “nasilje” i “zlostavljanje”. Zamolite sudionike da definiraju te riječi. Što one znače?

Pitajte:

- Što je to nasilan odnos? Što je to zlostavljačko ponašanje?
- Zašto su neke osobe izložene nasilju i zlostavljanju?
- Što djecu čini izloženom nasilju? (Pogledaj djeci prilagođenu verziju Studije o nasilju - Violence Study)
- Zašto su djeca s teškoćama u razvoju i mlade osobe s invaliditetom posebno izloženi?
- Koji primjeri nasilnih/zlostavljačkih odnosa su nam poznati? Kako se nosimo s tim?

Primjeri:

- Djeca s teškoćama u razvoju i mlade osobe s invaliditetom su izloženiji zato jer nisu posve odrasli i stoga se ne mogu lako obraniti.
- Mnoga djeca i mladi boje se prijaviti nasilje zato što ga vrši netko tko ima moć nad njima.
- Neke osobe ovise o osobi koja ih zlostavlja za hranu, sklonište ili posao.
- Neke osobe nemaju se kome obratiti kako bi promijenili svoju situaciju.
- Neke su osobe izložene zbog svog spola, rase, etničkog porijekla ili invaliditeta.

Izvor: Studija glavnog tajnika Ujedinjenih naroda o nasilju nad djecom koja je prilagođena za djecu i mlade, UN, 2006. (United Nations Secretary-General's Study on Violence against Children Adapted for Children and Young People, United Nations, 2006).

Objasnite polaznicima da će se u ovoj aktivnosti baviti istraživanjem različitih oblika nasilja ili zlostavljanja. Najbolji način da se nauči kako izbjeći, posredovati ili preuzeti nadzor nad nasilnom situacijom je prvo razumjeti njene uzroke i dinamiku. Nikada nije dobra ideja nasiljem odgovarati na nasilje i zlostavljanje. Sudionici će za vrijeme ove aktivnosti naučiti nenasilne alternative dokidanja zlostavljanja.

2. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (30 minuta)

Objasnite im da nasilje i zlostavljanje mogu voditi beznađu i strahu. Oni potkopavaju samopoštovanje pa osobe mogu imati osjećaj bespomoćnosti. Kako bismo povratili osjećaj moći ili se osnažili, moramo prepoznati kada se zlostavljanje događa. Nasilje prema djeci nikada nije ispravno. Vlade i zajednice trebale bi zaštititi djecu, uključujući i djecu s teškoćama u razvoju, od nasilja i zlostavljanja.

Ako je vaša država ratificirala Konvenciju o pravima djeteta ili Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, vaša vlada trebala bi poduzeti mjere kako bi okončala nasilje prema svojoj djeci.

Zlostavljanje djece je bilo kakvo povrjeđivanje djece, uključujući zanemarivanje, fizičko, seksualno, psihološko ili verbalno nasilje koje vrši onaj tko je odgovoran za njih ili ima moć ili kontrolu nad njima i kome bi oni trebali vjerovati.

Do **nasilja** dolazi kada netko koristi svoju snagu ili položaj moći da namjerno povrijedi drugu osobu. Nasilje uključuje prijetnje nasiljem i djela koja bi mogla povrijediti kao i ona koja to čine. Povreda može biti učinjena prema nečijem umu kao i njenom ili njegovom općem zdravlju i osjećaju dobrobiti, te njenom ili njegovom tijelu.

Primjeri nasilja i zlostavljanja:

- (dijete prema djetetu) vršnjačko nasilje u školskom okruženju
- nasilje među braćom i sestrama
- fizičko i verbalno nasilje između oca i majke
- fizičko kažnjavanje i loše postupanje
- seksualno zlostavljanje

Napomena voditeljima radionica: Za dodatne aktivnosti u vezi vršnjačkog nasilja, pogledajte Poglavlje III, edukacijska aktivnost B na str. 60.

Gdje se nasilje i zlostavljanje događaju?

- kod kuće
- u školi ili drugom obrazovnom okruženju
- u institucijama poput dječjih domova, u zatvorima i pritvoru
- na radnom mjestu
- u zajednici

Izvor: Studija glavnog tajnika Ujedinjenih naroda o nasilju nad djecom koja je prilagođena djeci i mladima, UN, 2006. (United Nations Secretary-General's Study on Violence against Children Adapted for Children and Young People, United Nations, 2006).

Napišite sljedeće na ploču ili papiru na stalku:

Vrste zlostavljanja:

1. Fizičko zlostavljanje
2. Verbalno/emocionalno/psihološko
3. Nejednako tretiranje
4. Korištenje/iskorištavanje

Napomena voditeljima radionica: Možda će neki sudionici željeti podijeliti svoje priče o zlostavljanju. Ukoliko se to dogodi, ohrabrite ih održavajući sigurno okruženje u kojemu vlada uvažavanje svih sudionika. Ukoliko sudionici žele nastaviti dijeliti svoja iskustva, zamolite ih da porazgovaraju s vama o svom iskustvu kasnije (npr. na kraju dana ili za vrijeme pauze).

Ukažite na riječi “fizičko nasilje” i upitajte ih:

- Što je to fizičko zlostavljanje ili nasilje?
- Nabrojite neke oblike fizičkog zlostavljanja?
 - Primjeri: Udaranje, štipanje, šamaranje, silovanje ili seksualno zlostavljanje.

Napišite primjere na ploču ili papiru na stalku. Recite da je u mnogim slučajevima češće da djeca s teškoćama u razvoju iskuse nasilje, uključujući napuštanje.

Ukažite na riječi “verbalno/emocionalno/ psihološko”. Objasnite da zlostavljanje ne mora biti fizičko. Riječi i prijetnje također mogu predstavljati zlostavljanje. Pitajte sljedeće i zabilježite:

- Navedite neke oblike verbalnog/emocionalnog/ psihološkog zlostavljanja?
 - Primjeri: Uvrede, vikanje, ponižavanje, prijetnje povrjeđivanjem, vršnjačko nasilje, zadirkivanje, zanemarivanje/ignoriranje, itd.

Ukažite na riječi “nejednako tretiranje”. Ukažite na prethodne aktivnosti u kojima su se prepoznavale predrasude prema osobama s invaliditetom i nejednako tretiranje osoba. Upitajte ih:

- Navedite neke primjere nejednakog tretiranja?
 - Primjeri: Zabranjivanje djeci s teškoćama u razvoju da idu u školu, učenici s teškoćama u razvoju zadnji su izbor za sportski tim, ne prijateljevati s nekim zbog njegovog invaliditeta, postojanje stepenica u zgradi koje ne dopuštaju korištenje kolica za ulazak, itd.

Navedite da jednakost postoji kada svaka osoba ima isto poštovanje, tretman, mogućnosti i prava, bez obzira na boju kože, zemlju rođenja, vjersku pripadnost, politička uvjerenja ili status invaliditeta.

Pokažite na ploči riječi “korištenje/iskorištavanje”. Objasnite da je ova vrsta zlostavljanja kada netko iskorištava drugu osobu za vlastiti probitak. Zamolite ih:

- Da navedu neke primjere korištenja/iskorištavanja.
 - Primjeri: Uzimati nečiji novac ili platiti nekome rad manje, tražiti nekoga stalno usluge i ne uzvratiti mu.

- Napomena: Povijesni primjer iskorištavanja dogodio se u Holokaustu kada su osobe s invaliditetom korištene za medicinske eksperimente i zatim ubijane (*Evans, Suzanne E., Forgotten Crimes: The Holocaust and People with Disabilities, Disabilities Rights Advocates, 2004*).

3. KORAK: Rasprava u malim grupama (25 minuta)

Podijelite ih u male grupe od četvero do petero polaznika. Zamolite ih da rasprave sljedeće i zabilježe svoje odgovore:

- Što se događa s onima prema kojima se loše postupa?
- Kako se osjećaju zbog toga? (Primjeri: bespomoćno, bezvrijedno, glupo)
- Može li se zlostavljanje nastavljati unedogled ako netko ne potraži pomoć?
- Kako sprječavamo nasilje i zlostavljanje?

Objasnite im da slučajni svjedoci imaju važnu ulogu u prevenciji nasilja i zlostavljanja. Razmotrite akronim PPIU koji govori o četiri ključne točke izbora promatrača.

PPIU je:

- **Primjetite** da se nešto događa
- **Procijenite** radi li se o situaciji u kojoj je pomoć potrebna i može se pružiti
- **Izaberite** kako ćete pomoći
- **Uključite** se u rješavanje problema

Zamolite male grupe da povežu akronim PPIU sa stvarnim iskustvom za raspravu u velikoj grupi.

4. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (20 minuta)

Zamolite grupe da podijele s drugima ono o čemu su raspravljali. Kako bi oni spriječili zlostavljanje i nasilje? U kakvoj su vezi akronim PPUU i prevencija? Napišite odgovore na ploču ili papiru na stalku.

Napomena voditeljima radionica: Slušajte i razmislite o odgovorima. Potaknite ih na nenasilne i sigurne načine prevencije nasilja. Ukoliko predlože nasilna rješenja, recite grupi da nasilje može voditi novom nasilju i zlostavljanju. Bolje je izaći iz te situacije i potražiti pomoć, nego potući se ili ući u sukob. Ohrabrite djecu da posreduju i traže pomoć, a naročito u zaštitu onih koji se ne mogu sami obraniti.

Navedite da je jedan od načina sprječavanja nasilja i zlostavljanja da sebi u zadatak date da nikada ne postupate pogrešno ili zlostavljate druge na bilo koji način.

Drugi načini traženja pomoći ili sprječavanje zlostavljanja su:

- potražiti pomoć od nekoga kome se vjeruje i ispričati mu što se događa
- potražiti pravni savjet ili iskoristiti zakonske propise da zašтите sebe ili svoja prava
- boriti se za to da vlada počne štiti od zlostavljanja i promicati programe koji pomažu ljudima prevladati nejednakost

Ključne točke

- Nasilje i zlostavljanje ne smiju se tolerirati. Recite onima koji mogu pomoći: roditeljima, nastavnicima, psiholozima, pa čak i policiji.
- Nitko ne bi trebao biti žrtvom nasilja ili zlostavljanja.
- Osobe s invaliditetom, a posebice djeca, izloženiji su zlostavljanju.
- Nasilna reakcija na zlostavljanje nije pravi odgovor. Bolje je potražiti pomoć ili izbjeći situaciju, nego pribjegavati nasilju kao odgovoru na zlostavljanje.

Izvori: Studija glavnog tajnika Ujedinjenih naroda o nasilju nad djecom koja je prilagođena djeci i mladima, UN, 2006., Nalaženje saveznika, nalaženje prijatelja, materijal koji je nadahnuo neke od lekcija uz sudjelovanje mladih, (United Nations Secretary-General's Study on Violence against Children Adapted for Children and Young People, United Nations, 2006; Making Allies, Making Friends curriculum inspired the outline for some of the thoughtful participatory learning sessions for young people), Program razvoja zdravlja i ljudi Edukacijskog razvojnog centra (Education Development Center's Health and Human Development Program) potražite na: <http://main.edc.org/newsroom/features/bullying_HHD.asp>, Sue Ball at Birmingham City Council at <www.bgfl.org/services/stopbullying/default.htm>; and Teaching Expertise at <www.teachingexpertise.com/articles/bullying-and-the-bystander-1615>.

B. Stop! Zaustavimo nasilje i zlostavljanje

Kratak opis aktivnosti

Za vrijeme ove aktivnosti sudionici će opisati situacije nasilja i zlostavljanja te prepoznati različite načine prevladavanja tih situacija.

Cilj:

Na kraju ove aktivnosti sudionici će moći prepoznati različite situacije u kojima dolazi do zlostavljanja te načine zaustavljanja i prevladavanja nasilja i zlostavljanja kroz timski rad.

Trajanje:

1 sat i 30 minuta

Korištene metode:

Aktivnost u maloj grupi i prezentacije

Materijali:

Nisu potrebni

Postupak

1. KORAK: Uvod (5 minuta)

Objasnite im da mnoge osobe s invaliditetom trpe nasilje i zlostavljanje te da ćete u ovoj aktivnosti prepoznati načine za zaustavljanje takvih situacija. Osvrnite se na posljednju aktivnost i različite vrste zlostavljanja.

Napomena voditeljima radionica: Za potrebe sudionika s oštećenjem vida detaljno i glasno opišite prizore.

2. KORAK: Aktivnost u maloj grupi (20 minuta)

Zamolite ih da se podijele u grupe od po četvero do šestero polaznika. Objasnite im da svaka grupa treba prepoznati situaciju zlostavljanja ili uskraćivanja ljudskih prava nekoj

osobi s invaliditetom (fizički, verbalno/emocionalno/psihološko, nejednakost ili nejednako postupanje, korištenje/iskorištavanje).

Podsjetite grupe da razmisle o prethodnoj vježbi i različitim vrstama zlostavljanja. Recite im da vizualno opišu prizor kojeg će morati "zamrznuti". Zamrzavanje znači da morate stati potpuno mirno. Ovaj prizor neće se glumiti, bit će zamrznut kao na fotografiji.

Objasnite im da će za to vrijeme ostali članovi grupe pokušati pogoditi što se zbiva u tom prizoru.

Dajte im jedan primjer prizora kako biste im pomogli da razumiju ovu vježbu.

Primjeri:

- Nekome je uskraćen dolazak na izbore/glasačko mjesto zbog stepenica na ulazu.
- Nastavnik udara/odaje/isključuje učenika koji s teškoćom dovršava svoj rad.
- Dijete s teškoćom u razvoju zadirkuju na igralištu, za vrijeme nastave, tjelesnog odgoja, nakon škole ili pod odmorom.

3. KORAK: Prezentacije u malim grupama (55 minuta)

Zamolite sve sudionike da se ponovo okupe u velikoj grupi i da se jedna grupa prva javi. Recite toj grupi da stane ispred ostalih i "zamrzne" svoj prizor. Nakon što je grupa zamrznuta, upitajte ostale što se događa u tom prizoru.

Napomena voditeljima radionica: Zamolite ih da se zamrznu minutu do dvije. Ako sudionici žele i nakon toga pogađati, dopustite grupi 10 sekundi odmora i zatim ih zamolite da se ponovo "zamrznju".

Nakon što su svi pogodili što se događa (koje je pravo uskraćeno), recite ostalima da uđu u prizor i pokušaju spriječiti zlostavljanje ili nasilje. Recite im da se zamrznju u mjestu na kojem sprječavaju zlostavljanje.

Primjer: Za prizor u kojem nastavnik udara učenika koji sporo izvršava svoj zadatak, ostali polaznici mogu ući u prizor i napraviti sljedeće:

- Sjesti pored učenika i pomoći mu da dovrši svoj zadatak.
- Dovedi ravnatelja ili drugog nastavnika i ispričati mu što radi nastavnik.
- Odmaknuti nastavnikovu ruku od djeteta.

Nakon što su se svi zamrznuli na mjestu sa svojim rješenjima prizora, zamolite grupu da se "odmrzne". Recite maloj grupi da objasni što se zapravo događalo u tom prizoru i zamolite ostale polaznike da objasne na koji su način zaustavljali zlostavljanje. Zamolite sudionike da prepoznaju koja je vrsta zlostavljanja opisana (fizičko, verbalno/emocionalno/psihološko, nejednakost ili nejednako postupanje, korištenje/iskorištavanje) te koja su ljudska prava uskraćena.

Zamolite i ostale grupe da predstave svoj prizore.

4. KORAK: Zaključak (10 minuta)

Nakon što je svaka grupa predstavila svoje primjere i rješenja za zlostavljanje, osvrnite se na prikazane situacije i ponuđena rješenja. Recite sudionicima da su svi napravili odličan posao i da su prepoznali dobre načine za traženje ili pružanje pomoći i zaustavljanja nasilja i zlostavljanja.

Ključna točka

- Nasilna reakcija na zlostavljanje nije rješenje. Bolje je potražiti pomoć ili izbjeći takvu situaciju, nego pribjegavati nasilju kao reakciji na zlostavljanje.

Izvor: Zagovarajmo promjene zajedno (Advocating Change Together), detalje potražite na <www.selfadvocacy.org>.

Dom i obitelj

Članak 23.: Poštivanje doma i obitelji

Sve osobe imaju pravo živjeti sa svojim obiteljima. Ako ste osoba s invaliditetom, vlada treba pomagati vašoj obitelji kroz pristup državnoj potpori za osobe s invaliditetom, informacije i usluge. Zbog invaliditeta vas se ne smije odvojiti od roditelja! Ako ne možete živjeti s najbližom obitelji, vlada treba pomoći da vam se osigura skrb u široj obitelji ili zajednici. Mlade osobe s invaliditetom imaju jednaka prava na informacije o reproduktivnom zdravlju kao i sve ostale mlade osobe i ista prava kao i drugi da stupe u brak i zasnuju obitelj.

Izvor: *Govorimo o mogućnostima*, UNICEF, travanj 2008.

Kontekst i pregled

Sudionici će učiti o pravu na dom i obitelj. Naglasak je na razumijevanju važnosti prava na dom i obitelj u odnosu na uživanje drugih prava. Sudionici će također učiti o važnosti obiteljske podrške za djecu s teškoćama u razvoju.

Opći ciljevi

Po završetku ove cjeline sudionici će moći:

- razumjeti pravo na dom i obitelj
- razumjeti zašto je za djecu bolje da odrastaju u obitelji ili okruženju nalik obitelji unutar zajednice nego u instituciji
- povezati pravo na dom i obitelj s drugim pravima
- slobodno izlagati ideje o tome kako bi se djeci s teškoćama u razvoju moglo omogućiti da ostanu s obiteljima i izbjegnu život u instituciji
- slobodno izlagati ideje o podršci obiteljima (roditeljima, braći i sestrama i djeci s teškoćama u razvoju) kako bi se promicao život u domu i zajednici

Predloženo vrijeme

1 sat i 55 minuta

Aktivnosti

A. Pravo na dom i obitelj

B. Podrška obiteljima

A. Pravo na dom i obitelj

Kratak opis aktivnosti

U ovoj aktivnosti sudionici će razmotriti pravo na dom i obitelj i raspraviti o institucionalizaciji.

Cilj:

Na kraju aktivnosti sudionici će razumjeti što znači pravo na dom i obitelj, te kako uskraćivanje tog prava dovodi do uskraćivanja drugih prava.

Trajanje:

45 minuta

Korištena metoda:

Rasprava u velikoj grupi

Materijali:

Nisu potrebni

Postupak

1. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (45 minuta)

Osvrnite se na članak 23. – Poštivanje doma i obitelji. Ustvrdite da sva djeca i mladi imaju pravo živjeti u svom domu s obitelji i da Konvencija obavezuje njihovu vladu da pruži usluge i podršku kako bi se djeci s teškoćama u razvoju omogućilo da žive u svom domu.

Dajte im sljedeći primjer uskraćivanja prava na obitelj i dom.

Primjer:

U mnogim zemljama ne postoje službe podrške za osobe s invaliditetom u njihovom domu i zajednici. Ponekad, nakon što se neko dijete rodi s teškoćom u razvoju roditeljima se savjetuje da ga se odreknu ili ostave u instituciji. Kada se osobe smjeste u neku instituciju, više ne mogu živjeti sa svojom obitelji. Pročitajte naglas sljedeće izjave.

Primjer: Mnogoj djeci nedostaju njihove obitelji

“Potrebno mi je više ljubavi i nježnosti...Rijetko vidim svoje roditelje.”

—Eva, 12 godina, živi u instituciji.

Primjer: Djeca i mladi koji žive u institucijama nemaju priliku socijalizirati se i odrastati kao neovisne osobe.

“Oni nisu spremni za zreo i neovisan život...Nemaju mjesta kojeg bi zvali dom...stoga mnogi od njih nemaju kuda. Obitelj je ono što im je potrebno...”

—Petr, doktor iz Rusije.

Postavite im sljedeća pitanja:

- Koja se druga prava često uskraćuju ako je dijete smješteno u instituciju?

Primjeri: Inkluzija u zajednici, obrazovanje, sloboda.

- Što mislite, zašto je djetetu bolje odrastati u obiteljskom okruženju nego u instituciji?

Primjeri: Toplina i nježnost, druženje s vršnjacima, braća i sestre, učenje iz stvarnog života.

- Možete li se sjetiti nekih okolnosti u kojima bi odvajanje od obitelji bilo u najboljem interesu djeteta?

Primjer: Zlostavljano dijete.

- Slobodno izlažite ideje o načinima na koje bi se moglo pomoći djeci da ostanu u svom domu s obitelji.

Primjeri: Braća i sestre ili vršnjaci pomažu djetetu s teškoćama u razvoju, podizanje razine svijesti i prihvaćanja u zajednici, omogućavanje djeci s teškoćama u razvoju da se služe lokalnim uslugama poput vrtića, škola i centara za dnevnu skrb, zagovaranje mogućnosti da liječnici pružaju skrb u zajednici, stvaranje obiteljskih grupa podrške.

Napomena voditeljima radionica: U nekim slučajevima, primjerice, kada djeca trpe nasilje u domu, u njihovom je najboljem interesu odvajanje od obitelji i smještaj u proširenu obitelj ili kod skrbnika u zajednici. Ukoliko ne postoji nikakva druga mogućnost, djeca će biti smještena u instituciju. Institucionalizaciju treba smatrati kratkoročnim rješenjem dok se radi na alternativnom planu smještaja u zajednici. To bi uvijek trebalo predstavljati posljednje rješenje.

Ključna točka

- Obitelji čiji član ima invaliditet (bilo da je riječ o djetetu, majci ili ocu) imaju pravo na podršku koja će im omogućiti da ostanu zajedno. Ukoliko se obitelj ne može skrbiti za njih, djeca mogu biti smještena u proširenoj obitelji ili u programima skrbništva u zajednici.

B. Podrška obiteljima

Kratak opis aktivnosti

Tijekom aktivnosti sudionici će se baviti potrebama i oblicima podrške koji se mogu pružiti obiteljima i zajednicama koje uključuju osobe s invaliditetom.

Cilj:

Po završetku aktivnosti sudionici će moći razumjeti načine na koje se obiteljima može pružiti podrška kroz timski rad i potporu u zajednici.

Trajanje:

1 sat i 10 minuta

Korištene metode:

Rasprava u velikoj grupi, slobodno izlaganje ideja (brainstorming) i prezentacije

Institucionalizacija

Ustanove su mjesta u kojima skupina djece (ili odraslih) živi zajedno i o njima se brinu odrasle osobe koje nisu članovi njihovih obitelji. Jedna vrsta institucije su domovi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Institucija je posljednje mjesto na kojemu bi neko dijete trebalo odrastati.

Izvor: *Studija glavnog tajnika Ujedinjenih naroda o nasilju nad djecom koja je prilagođena djeci i mladima, UN, 2006. (United Nations Secretary-General's Study on Violence against Children Adapted for Children and Young People, United Nations, 2006.)*

Materijali:

Kreda i ploča ili papir na stalku i flomasteri

Postupak

1. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (20 minuta)

Raspravite sljedeće točke s grupom i upitajte ih za komentare i pitanja za vrijeme rasprave:

- Nečiji invaliditet ima utjecaja na osobu i može imati utjecaja na obitelj.
- Roditelji često moraju nalaziti rješenja za probleme s kojima se susreću skrbeći o djetetu, primjerice, kako osigurati odgovarajuću liječničku njegu, opremu i pristup zajednici i školama.
- Braća i sestre ponekad trebaju pomoći roditeljima da skrbe o starijem ili mlađem bratu ili sestri s invaliditetom.
- Budući da su naša grupa i Konvencija o pravima osoba s invaliditetom usvojili socijalni model invaliditeta, znamo da je invaliditet rezultat prepreka koje stvara društvo koje osobama s invaliditetom ograničava uživanje njihovih ljudskih prava.

Objasnite im da obitelj ponekad može osjećati stres i pritisak pokušavajući uskladiti potrebe obitelji i posla s društvom u nastojanju da osiguraju potrebne usluge. Naš današnji zadatak je razmisliti o tome što bi se moglo napraviti na razini zajednice kako bi se pružila podrška obiteljima čiji je član osoba s invaliditetom.

Primjerice, u nekim zemljama obitelji osoba s invaliditetom osnovala su grupe podrške u kojima se roditelji, a ponekad i braća i sestre mogu okupiti kako bi izlagali rješenja na zajedničke probleme, dobili savjet od drugih ili se jednostavno družili.

Socijalni model invaliditeta usredotočen je na ukidanje prepreka koje su stvorili društvo ili izgrađeni okoliš i koje ograničavaju osobu u uživanju njegovih ili njenih ljudskih prava. On uključuje promicanje pozitivnih stavova, preinake zgrada kako bi bile pristupačne svima i pružanje informacija na svima razumljiv način.

2. KORAK: Slobodno izlaganje ideja (*brainstorming*) (20 minuta)

Podijelite ih u grupe od po troje do četvero polaznika i slobodno izlažite ideje o načinima na koje obitelji dobivaju ili bi mogle dobivati podršku.

Što mogu napraviti braća i sestre? Što može napraviti ova grupa? Što može napraviti zajednica?

3. KORAK: Rasprava u velikoj grupi i prezentacije (30 minuta)

Zamolite grupe da izlože svoje ideje za pružanje podrške obiteljima i braći i sestrama, a zatim raspravite o njima u velikoj grupi. Za vrijeme izlaganja predstavite neke od niže navedenih primjera.

Primjeri podrške obiteljima:

- Stvorite grupu podrške za roditelje.
- Stvorite grupu podrške za braću i sestre.
- Osmislite popis resursa za nove roditelje djece s teškoćama u razvoju. Razmislite o tome što je vašoj obitelji bilo korisno i podijelite te informacije.
- Osmislite mentorski program za braću i sestre ili mentorski program za roditelje.
- Povežite nove roditelje s onima koji imaju stariju djecu. Još bolje, organizirajte susret djece i pokažite što se može učiniti za osobe s invaliditetom.
- Napravite popis načina na koje osobe s invaliditetom mogu pozitivno doprinijeti zajednici i podijelite te informacije s novim roditeljima i zajednicom.
- Osnujte grupu za tjedne šetnje. Sestre i braća te osobe s invaliditetom nalazili bi se u središtu grada odakle bi polazili u kratke šetnje po svojoj četvrti. Ukoliko poznajete nekoga s invaliditetom, pozovite ga da se pridruži grupi.

Napomena voditeljima radionica: Ako neke osobe ne mogu hodati, organizirajte susret u središtu grada i pjevajte pjesme ili samo razgovarajte. I izlazak među ljude pomaže u podizanju razine svijesti!

- Potaknite članove zajednice da zajedno sagrađe rampu kako bi se omogućio bolji pristup starijim osobama i osobama s poteškoćama s kretanjem.
- Pozovite vaše roditelje na posljednji dan radionica kako bi svi vidjeli na čemu ste radili!

Ključne točke

- Obiteljima, uključujući braću i sestre, treba podrška.
- Obrazovanje ili obučavanje novih roditelja može im pomoći da lakše pronađu korisne resurse.
- Uspješni primjeri drugih osoba s invaliditetom mogu pomoći roditeljima da postave visoka očekivanja za vlastitu djecu.
- Mala podrška, poput grupne rasprave, susreta u zajednici i susjeda koji su spremni pružiti potporu mogu činiti veliku razliku.

III. cjelina:

Inkluzija u zajednici

Pedro José Rivera, 14, Nikaragva

Pristupačnost i neovisno življenje

Članak 9.: Pristupačnost

Vlade pristaju da osobama s invaliditetom omogućavaju neovisan život i sudjelovanje u životu njihove zajednice. Sva mjesta koja su otvorena javnosti, uključujući i zgrade, ceste, škole i bolnice moraju biti pristupačne osobama s invaliditetom, uključujući i djecu. Ako se nalazite u nekoj javnoj zgradi i potrebna vam je pomoć, u njoj bi trebao biti vodič, čitač ili profesionalni tumač za znakovni jezik da vam pomogne.

Izvor: *Govorimo o mogućnostima*, UNICEF, travanj 2008.

Članak 19.: Neovisno življenje

Sve osobe imaju pravo odlučiti gdje će živjeti, bez obzira na to imaju li neki oblik invaliditeta ili ne. Kad odrastete, imat ćete pravo da živite neovisno ako to želite, i da budete uključeni u svoju zajednicu. Također morate imati pristup širokom rasponu usluga ako vam je za život u zajednici potrebna podrška kao što je potpora u vlastitom domu i osobna asistencija.

Izvor: *Govorimo o mogućnostima*, UNICEF, travanj 2008.

Članak 27.: Rad i zapošljavanje

Osobe s invaliditetom imaju jednako pravo raditi na slobodno odabranom radnom mjestu bez diskriminacije.

Izvor: *Govorimo o mogućnostima*, UNICEF, travanj 2008.

Kontekst i pregled

Sljedeće aktivnosti osmišljene su na takav način da sudionicima omoguće razumijevanje mnogih zajednica u kojima žive, da razumiju pravo na neovisno življenje u zajednici i da istraže službe podrške koje su nužne za omogućavanje jednakog pristupa i neovisnosti u zajednici. Lekcije će govoriti o ljudskim pravima za osobe s invaliditetom na rad, dostupnost i neovisni život u zajednici.

Opći ciljevi

Po završetku ove cjeline sudionici će moći:

- razumjeti neovisno življenje
- procijeniti pristupačnost zajednice
- razumjeti ulogu ljudskih prava u podržavanju neovisnog življenja

Predloženo vrijeme

2 sata i 40 minuta

Aktivnosti

- A. Pristupačnost
- B. Stablo neovisnog života

A. Pristupačnost

Kratak opis aktivnosti

U ovoj će aktivnosti sudionici prepoznavati različite grupe u zajednici i procjenjivati pristupačnost grupa i lokacija.

Cilj:

Na kraju aktivnosti sudionici će ovladati pojmom pristupačnosti za sve ljude i načinima procjene u kojoj je mjeri neka grupa u zajednici pristupačna svim ljudima. Grupe će provoditi analize pristupačnosti i slobodno izlagati ideje o načinima osiguravanja pristupa svim ljudima.

Trajanje:

1 sat i 25 minuta

Korištene metode:

Slobodno izlaganje ideja (brainstorming), rasprava u velikoj grupi i aktivnost u maloj grupi

Materijali:

Kreda i ploča ili papir na stalku i flomasteri

Postupak

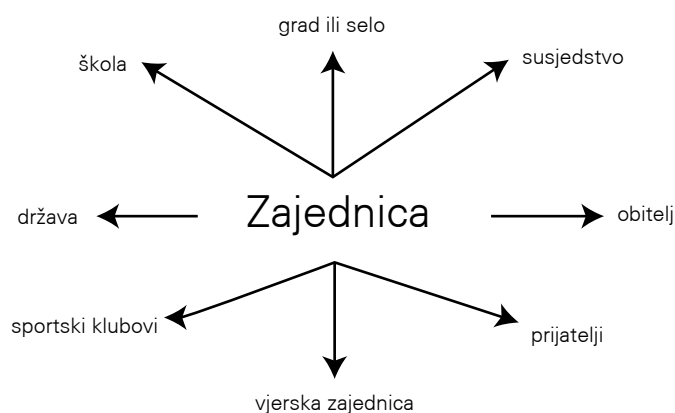
1. KORAK: Uvod (5 minuta)

Ukratko ponovite ono što ste naučili u prethodnim aktivnostima: da bi se svi trebali tretirati jednako i da je ljudska raznolikost dio ljudskog života. Svatko ima različitosti. Prihvatanje i cijenjenje tih različitosti neće samo obogatiti naše živote, to je ujedno i nužan korak prema ostvarenju ravnopravnosti. Objasnite da će vježba početi slobodnim izlaganjem ideja, zatim će se sudionici podijeliti u manje grupe za vježbu o pristupačnosti.

2. KORAK: Slobodno izlaganje ideja (brainstorming) (20 minuta)

Napišite riječ "zajednica" na ploču ili papiru na stalku. Oko nje nacrtajte krug i zamolite sudionike da navedu sve oblike zajednica - skupina ljudi - kojih se mogu sjetiti. Ponudite neke primjere iz dijagrama u nastavku teksta.

Dijagram riječi "zajednica".

3. KORAK: Aktivnost u maloj grupi (30 minuta)

Podijelite ih u grupe od četvero ili petero polaznika. Zamolite ih da izaberu vrstu zajednice čiju će pristupačnost analizirati.

Napomena voditeljima radionica: Ukoliko je moguće, recite grupama da izaberu neku lokaciju, poput škole i posjete je kako bi analizirali njenu pristupačnost. Ako to nije moguće, neka manje grupe slobodno izlažu mišljenja o lokaciji i kroz raspravu analiziraju njenu pristupačnost.

Zamolite manje grupe da ocijene sljedeća pitanja o pristupačnosti (*vidi listu pristupačnosti u nastavku*) i napravite "izvještaj o pristupačnosti" koji će se predstaviti velikoj grupi. Podsjetite sudionike da je pristupačno okruženje korisno svim ljudima, primjerice, dizala omogućuju pristup ljudima u kolicima i korisna su ljudima koji nose težak teret, dok slavine na pristupačnoj visini omogućuju i djeci da dođu do njih. Informacije koje su prilagođene kako bi bile razumljivije ili vizualne informacije, mogu pomoći ljudima koji ne znaju čitati kao i onima s kognitivnim poteškoćama.

Izvještaj o pristupačnosti trebao bi uključivati opis fizičke pristupačnosti, dostupnosti informacija kao i pristupačnosti stavova, a trebao bi navesti i koje bi promjene trebalo napraviti kako bi to mjesto postalo potpuno pristupačno.

Lista pristupačnosti:

Pristupačnost stavova

- Pokazuju li ljudi pozitivne stavove prema osobama s invaliditetom?
- Podržavaju li ih ljudi - nastavnici, zdravstveni radnici, sportski treneri, zaposlenici lokalnih vlasti...? Što rade kako bi promicali inkluziju osoba s invaliditetom u njihovim područjima rada? Jesu li svjesni različitih načina na koje se njihovo okruženje može prilagoditi kako bi se osigurala inkluzija osoba s invaliditetom?
- Osjećaju li se osobe s invaliditetom dovoljno ugodno da same zatraže pomoć ukoliko im je potrebna? Imaju li dovoljno samopouzdanja za zagovaranje svojih prava?
- Postoji li podrška za inkluziju (u zajednici, domu, školi)?
- Osjećaju li se osobe s invaliditetom sigurnima?

Fizička pristupačnost

- Postoji li neki način prijevoza ili pomoć za dolazak na lokaciju?
- Imaju li zgrade stepenice? Postoje li rampe na ulasku u zgradu?
- Jesu li vrata dovoljno široka za prolazak kolica i ljudi na štakama?
- Ima li zgrada dizalo ili pomične stepenice ukoliko je na više etaža?
- Jesu li na ulazima postavljeni natpisi na Brailleovom pismu (zahodi, dizala, kafeterije...), a na podovima oznake koje upozoravaju na pragove vrata i stepenice? Ukoliko ne, postoji li podrška vodiča za osobe s oštećenjem vida?
- Jesu li zahodi pristupačni? Imaju li dovoljno široke odjeljke za kolica i rukohvate?
- Jesu li stolovi dovoljno visoki za kolica? Jesu li prolazi dovoljno široki za prolazak kolica i ljudi na štakama?
- Jesu li potrebni predmeti dostupni?

- Postoje li sportski programi za učenike s teškoćama u razvoju?

Dostupnost informacija

- Jesu li učenici s teškoćama u razvoju uključeni u redovnu nastavu?
- Postoje li udžbenici na Brailleovom pismu ili audioverzije udžbenika za učenike kojima su potrebni?
- Jesu li audio i vizualna sredstva opremljena natpisima za učenike s oštećenim sluhom?
- Postoje li udžbenici s velikim slovima za učenike s oštećenjima vida?
- Jesu li informacije pružene na način koji je lako razumljiv?
- Je li učenicima s invaliditetom pružena potrebna podrška i usluge?
- Ukoliko nisu dostupne informacije na Brailleovom pismu, postoji li podrška vršnjaka za čitanje/opisivanje materijala?
- Je li dostupna digitalna/računalna oprema (prostorije, hardver, softver, internet)?

Napomena voditeljima radionica: Prilagodite ove popise lokalnom kontekstu.

4. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (30 minuta)

Zamolite grupe da s ostalima podijele svoje izvještaje o analizi pristupačnosti. Upitajte ih kako bi se mogle prevladati prepreke i problemi nepristupačnih zajednica. Navedite neke male korake koji se već danas mogu poduzeti za uklanjanje prepreka.

Primjeri:

- Može se sagraditi rampa za pristup kolicima od koje će koristiti imati i drugi, uključujući bicikliste, roditelje s dječjim kolicima, ljudi koji koriste kolica za kupovinu, stariji ljudi, ljudi na štakama...
- Informacije se mogu pružati na takav način da budu lakše razumljive.
- Ukoliko slavine nisu postavljene na pristupačnoj visini, boce s vodom mogu se ponuditi na stolovima.
- Ukoliko su stolovi preniski za kolica, mogu se podignuti na drvene blokove.
- Namještaj se može postaviti tako da se dobiju širi prolazi.
- Mogu se osigurati informacije o inkluziji ljudi s invaliditetom, djeca i mladi mogu se potaknuti na raspravu o potrebnoj podršci za omogućavanje inkluzije.
- Nastavnici i osoblje obučava se o problematici pristupačnosti i inkluzije.
- Programi usvajaju inkluzivne politike.

Ključne točke

- Prepreke koje ometaju pristupačnost mogu se ukloniti ako ljudi djeluju zajedno kao tim.
- Svatko ima pravo na pristupačnu zajednicu.
- Pristupačne zajednice stvaraju jednaki pristup i promiču jednakost za sve ljude.

B. Stablo neovisnog života

Kratak opis aktivnosti

Za vrijeme ove aktivnosti sudionici će steći razumijevanje neovisnog življenja i ljudskih prava koja su potrebna za potporu neovisnosti u zajednici.

Cilj:

Na kraju aktivnosti sudionici će moći prepoznati različite vrijednosti i poglede na neovisno življenje i potrebne podrške (ljudska prava) za ostvarenje neovisnog življenja u zajednici.

Trajanje:

1 sat i 15 minuta

Korištene metode:

Rasprava u velikoj grupi i aktivnost u maloj grupi

Materijali:

Papir na stalku i flomasteri za rad u malim grupama

Postupak

1. KORAK: Uvod (5 minuta)

Objasnite im da svatko ima pravo na neovisno življenje. To uključuje pravo na izbor mjesta življenja i rada. Svatko ima pravo biti uključen u svoju zajednicu!

Neovisno življenje ne znači samo živjeti neovisno od svih drugih, već znači i samostalno i neovisno donošenje odluka i kontrolu nad izborima i usmjerenjem vašeg života. Ukoliko postoji potreba, trebalo bi osigurati podršku za život u zajednici.

Ova aktivnost uključit će crtanje stabla neovisnog života i razmišljanje o tome što bismo željeli u našoj budućnosti.

2. KORAK: Aktivnost u maloj grupi (30 minuta)

Zamolite ih da se podijele u grupe od četvero ili petero polaznika. Svakoj grupi dajte komad papira za stalak i flomastere.

Nacrtajte na ploči ili papiru na stalku obris stabla s korijenima i granama. Zamolite svaku grupu da nacrti vlastito stablo. Objasnite im da rade stablo neovisnog života s korijenima i granama.

Zamolite grupe da razmisle o sljedećem:

- Što biste željeli postati jednog dana?
- Što cijenate u životu?
- Što predstavlja neovisno/samostalno življenje?

Primjeri: Dobar posao, novac za kupnju kuće, djecu; donositi odluke za sebe, uživati poštovanje.

Recite grupama da napišu svoje odgovore na grane stabla.

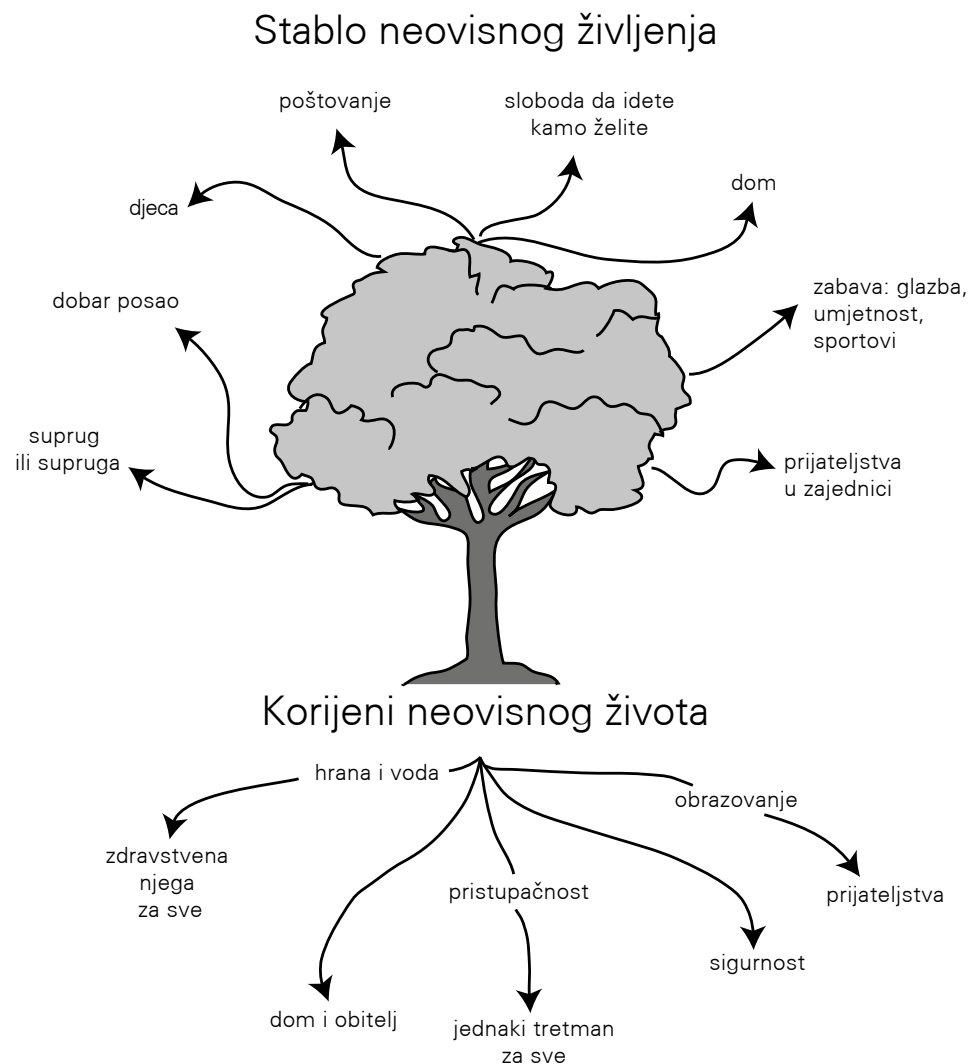
Nakon što završe s crtanjem grana, upitajte ih:

- Ako grane predstavljaju dobar neovisan život, što predstavlja korijenje?
- Što je neophodan temelj (koje službe podrške su potrebne) na kojemu će osobe s invaliditetom stvarati neovisan život?
 - Primjeri: Inkluzivno obrazovanje, prilagođeni materijali, hrana, oprema za pristup zajednici (kolica), zdravstvena njega, prijatelji/društvena mreža.

Napomena voditeljima radionica: Ako će sudionicima biti teško razmišljati o korijenima, podsjetite ih da su ljudska prava korijeni dobrog života. Uputite ih na verziju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom prilagođenu djeci.

Primjer: Stablo neovisnog življenja

Zamolite grupe da pokažu svoja stabla nakon što završe.

3. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (40 minuta)

Recite sudionicima da prošeću prostorijom i pogledaju stabla neovisnog življenja koja su nacrtala druge grupe.

Zamolite dobrovoljce da kažu razredu što za njih znači dobar i neovisan način života i koji su korijeni potrebni za ostvarenje takvog života. Objasnite da ove aktivnosti pomažu izgradnji društva u kojem svi mogu doživjeti stablo neovisnog življenja.

Ključne točke

- Svatko ima pravo živjeti neovisno u zajednici i raditi posao po svojem izboru.
- Zajednice moraju biti pristupačne svima i pružiti podršku ljudima s invaliditetom kako bi živjeli neovisno.
- Ključ za postizanje neovisnog života su ljudska prava (korijeni).

Obrazovanje

Članak 24.: Obrazovanje

Svaka osoba ima pravo ići u školu. Ako ste osoba s invaliditetom, ne smije vas se zbog toga isključiti iz obrazovanja. Ne trebate se školovati u odvojenim školama. Imate pravo na isto obrazovanje i nastavni plan kao i druga djeca, a vaša vlada mora vam pružiti pomoć koja vam je za to potrebna. Na primjer, mora osigurati odgovarajući način komunikacije kako bi vas vaši nastavnici mogli razumjeti i odgovoriti na vaše potrebe.

Izvor: *Govorimo o mogućnostima*, UNICEF, travanj 2008.

Članak 30.: Sudjelovanje u kulturnom životu, rekreaciji, razonodi i sportu

Osobe s invaliditetom imaju ista prava kao i drugi sudjelovati ili uživati u umjetnosti, sportu, igrama, filmovima ili ostalim zabavnim sadržajima. Zbog toga kazališta, muzeji, igrališta i knjižnice moraju biti dostupni svima, uključujući i djecu s teškoćama u razvoju.

Izvor: *Govorimo o mogućnostima*, UNICEF, travanj 2008.

Kontekst i pregled

Sljedeće aktivnosti osmišljene su za razumijevanje prepreka obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju, uključujući vršnjačko zlostavljanje. Sudionici će rješavati primjere problema u školama s namjerom promicanja inkluzije svih učenika u svakoj školskoj aktivnosti i građenja sigurne školske zajednice.

Opći ciljevi

Po završetku ove cjeline sudionici će moći:

- prepoznati različite potrebe za učenjem i prepreke obrazovanju
- razumjeti vršnjačko zlostavljanje i prepoznati načine njegova sprječavanja i stvaranja sigurnog školskog okruženja
- osmisлити planove za uključivanje svih učenika u školske programe i aktivnosti

Predloženo vrijeme

4 sata

Aktivnosti

- A. Posezanje za zvijezdama
- B. Nasilnici
- C. Naš razred

A. Posezanje za zvijezdama

Kratak opis aktivnosti

U ovoj aktivnosti sudionici će steći razumijevanje različitih stilova učenja i prava na obrazovanje.

Cilj:

Na kraju ove aktivnosti sudionici će moći prepoznati prepreke u ostvarivanju prava na obrazovanje. Učit će o različitim načinima timskog rada na prevladavanju tih prepreka.

Trajanje:

45 minuta

Korištena metoda:

Rasprava u velikoj grupi

Materijali:

Kreda i ploča ili papir na stalku i flomasteri

Postupak

1. KORAK: Uvod (10 minuta)

Postavite sljedeća pitanja:

- Koliko vas pohađa ili je pohađalo školu?
- Što je važno u vezi škole? Zašto je pohađamo?
 - Primjeri: Steći obrazovanje, naučiti čitati i biti u stanju samostalno se informirati, učiti matematiku, spremati se za zapošljavanje, itd.

Naglasite da svatko ima pravo na pohađanje škole. Djeca s teškoćama u razvoju ne smiju biti isključena iz škole ili smještena u posebne škole. Sva djeca moraju imati pristup istom obrazovnom sadržaju, iako se on može prenositi na različite načine. Administrativno osoblje, nastavnici i vršnjaci trebaju učionice učiniti pristupačnima i jednakima za sve. Vlade bi trebale provoditi mjere koje podržavaju inkluzivno obrazovanje. Naredne aktivnosti pomoći će nam da razumijemo pravo na obrazovanje i načine na koje svatko može uživati to pravo.

2. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (30 minuta)

Nacrtajte tri velike zvijezde na ploči ili papiru na stalku (neka budu dovoljno velike da u svaku stane 10 do 15 riječi). Objasnite grupi da svatko ima pravo na obrazovanje i da bi škole trebale biti pristupačne svima. Pokažite im zvijezde na ploči i ustvrdite da su učenici raznolika skupina ljudi, s različitim jakim točkama i mogućnostima. Djeca s teškoćama u razvoju suočavaju se s preprekama u obrazovanju (vidi citat UNESCO-a na sljedećoj stranici). Možete pročitati citat UNESCO-a u razredu. Ove prepreke mogu se prevladati kroz kampanju podizanja razine svijesti među roditeljima, vršnjacima, nastavnicima, ravnateljima i lokalnim vlastima. Osim toga, vlade mogu prevladati prepreke stvaranjem uvjeta koji će osigurati

inkluziju djece s teškoćama u razvoju u redovne škole (potpora obuci nastavnika, preinakama škola, itd.).

U svaku zvijezdu upišite sljedeće:

- Različiti učenici
- Prepreke obrazovanju
- Timski rad

Devedeset posto djece s teškoćama u razvoju u zemljama u razvoju ne pohađa škole, navodi UNESCO.

Izvor: Ujedinjeni narodi omogućuju (United Nations Enable); detalje potražite na www.un.org/disabilities/convention/pdfs/factsheet.pdf

Primjer: Posezanje za zvijezdama

Postavite sljedeća pitanja i napišite odgovore u odgovarajuću zvijezdu:

- Kojim riječima možemo opisati različite učenike? Učenici sa i bez teškoća u razvoju.

Primjeri: Vrijedan/a, pažljivo sluša, teškoće pri čitanju, dobra u matematici, spreman pomoći drugima, pazi na satu, postavlja pitanja

- Koje se prepreke postavljaju obrazovanju djece s teškoćama u razvoju?

Primjeri: Roditelji neće dopustiti djeci da idu u školu, ne postoji put do škole, škole ne dopuštaju djetetu da pohađa nastavu, nastavnici ne žele ili nemaju vještine potrebne za podučavanje djece s teškoćama u razvoju, učenike zadirkuju, nema udžbenika na Brailleovom pismu, prevoditelji znakovnog jezika nisu dostupni, materijali se ne objašnjavaju na način koji je lako razumljiv, učenici s teškoćama u razvoju smješteni su u posljednjoj klupi i ignorira ih se.

- Što možemo napraviti kako bismo prevladali te prepreke?

Primjeri: Prepoznajte djecu s teškoćama u razvoju u vašoj zajednici koju njihovi roditelji skrivaju ili im se ne dopušta da pohađaju školu u zajednici. Razgovarajte s roditeljima o dobrobitima pohađanja škole (poboljšavanje kvalitete života, prijateljstva, vještine za rad, itd.), postavljajte pitanja nastavnicima ili rukovoditeljima škole o djeci s teškoćama u razvoju, potičite grupe da se sastaju i zagovaraju prihvaćanje učenika s teškoćama u školama, napravite brošure ili statistike o dobrobitima koje proizlaze iz dozvoljavanja djeci s teškoćama da pohađaju školu (uče vještine potrebne za život, za rad, zarađivanje, podržavaju gospodarstvo zajednice), organizirajte vršnjčku podršku u čitanju, pisanju, objašnjavanju pojmova ili uputa, ponašajte se prema svima s poštovanjem, dokumentirajte slučajeve djece s teškoćama u razvoju kojoj je uskraćeno pravo na obrazovanje i koriste ih pri lobiranju kod lokalne vlasti za stvaranje inkluzivnijih škola.

3. KORAK: Zaključak (5 minuta)

Zamolite sudionike da navedu jednu ideju ili misao koju će ponijeti sa sobom i primijeniti ili promijeniti u svojoj školi. Upitajte želi li nekoliko sudionika podijeliti svoje misli s velikom grupom.

Ključne točke

- Svatko ima drugačiji stil učenja.
- Svijest i zalaganje mogu pomoći uklanjanju prepreka obrazovanju.
- Obrazovanje predstavlja ljudsko pravo svih osoba.

B. Nasilnici

Kratak opis aktivnosti

Za vrijeme ove aktivnosti sudionici će steći razumijevanje o vršnjačkom zlostavljanju i tome kako se drugi osjećaju zbog njega.

Cilj:

Po završetku ove aktivnosti sudionici će moći prepoznati različite oblike vršnjačkog zlostavljanja i načina interveniranja i njegova sprječavanja. Sudionici će spoznati da su dužni na siguran način pomoći nekome tko trpi vršnjačko zlostavljanje.

Trajanje:

2 sata

Korištene metode:

Igranje uloga (*role-play*), rasprava u velikoj grupi, aktivnost u maloj grupi i prezentacije rada u malim grupama

Materijali:

Nisu potrebni

Napomena voditeljima radionica: Više aktivnosti u kojima se raspravlja o nasilnim situacijama i zlostavljanju može se naći u Drugoj cjelini: Nasilje i zlostavljanje (*stranice 34–43*)

Postupak

1. KORAK: Uvod (5 minuta)

Objasnite da će se u ovoj aktivnosti baviti vršnjačkim zlostavljanjem. Pitajte želi li netko objasniti što je to vršnjačko zlostavljanje.

Do **vršnjačkog zlostavljanja** dolazi kada je netko slabiji od druge osobe i namjerno ga povrjeđuje. Vršnjačko zlostavljanje oblik je nasilja i može biti tjelesno (udaranje, naguravanje) ili verbalno/psihološko (prijetnje, zadirkivanje, uvrede) i obično se pojavljuje u školama. U istraživanjima koja su provedena širom svijeta, između 20 i 60 posto djece prijavilo je vršnjačko nasilje u proteklom mjesecu. Djeca s teškoćama u razvoju posebno su ranjiva na vršnjačko zlostavljanje.

Izvor: *Studija glavnog tajnika Ujedinjenih naroda o nasilju nad djecom koja je prilagođena djeci i mladima, UN, 2006. (United Nations Secretary-General's Study on Violence against Children Adapted for Children and Young People, United Nations, 2006.)*

2. KORAK: Aktivnost u maloj grupi (15 minuta)

Zamolite ih da se podijele u grupe od četiri do pet polaznika i navedu pet primjera vršnjačkog zlostavljanja.

Potražite dva dobrovoljca koji će odigrati situaciju vršnjačkog zlostavljanja. Odvedite dobrovoljce na stranu, dok manje grupe pišu svoje popise, i prođite zajedno s njima kroz sljedeći scenarij.

Scenarij za igru uloga

Učenik 1: (korača hodnikom oslanjajući se na štake)

Učenik 2: (korača hodnikom i nailazi na Učenika 1) Hej, pazi kuda ideš!

Učenik 1: Žao mi je, naletio si na mene.

Učenik 2: Ne, nisam. Nauči hodati. (prilazi Učeniku 1). Što misliš tko si?

Učenik 1: Pusti me na miru. Nisam ništa napravio.

Učenik 2: Što to nosiš u torbi? Imaš li nešto za ručak? Daj mi to!

Učenik 1: Neću, to je moj ručak. Ne možeš ga dobiti! (uplašeno)

Učenik 2: (zgrabi ručak iz torbe) Sada je moj. Ulovi me ako možeš! (odlazi)

Učenik 1: (tužan gleda kako Učenik 2 odlazi)

3. KORAK: Igranje uloga (30 minuta)

Zamolite sve sudionike da se ponovo okupe u velikoj grupi i da svaka grupa podijeli s drugima po dva primjera vršnjačkog zlostavljanja. Zatim recite da će dva sudionika kroz igranje uloga opisati situaciju vršnjačkog zlostavljanja.

Pročitajte sljedeće:

- Prizor se odvija u školskom hodniku između dva sata, a prije ručka. Jedan učenik ima cerebralnu paralizu i koristi se štakama za hodaње.

Zamolite dobrovoljce da odigraju svoje uloge.

Postavite sljedeća pitanja:

- U čemu ste vidjeli vršnjačko zlostavljanje?
- Kako ste se zbog toga osjećali?
- Tko je vršio nasilje?
- Jeste li to već vidjeli?

Naposljetku, pozabavite se sljedećim pitanjima:

- Što mislite zašto dolazi do vršnjačkog zlostavljanja?
- Što onaj tko čini nasilje ili zlostavlja time dobiva?

4. KORAK: Aktivnost u maloj grupi (20 minuta)

Zamolite sudionike da se vrate svojim grupama i osmisle igranje uloga na osnovi jednog od svojih primjera. Umjesto da jednostavno nastave igranje uloga o vršnjačkom nasilju, zamolite grupe da uvedu igranje uloga u kojima će predstaviti rješenja za vršnjačko nasilje. Primjerice, drugi vršnjak može stati u obranu učenika koji je žrtva vršnjačkog zlostavljanja ili privući pažnju drugog učenika.

5. KORAK: Prezentacije rada u malim grupama (45 minuta)

Objasnite da se djecu i mlade također može ohrabriti da promjene ulogu koju imaju kao slučajni promatrači razmišljanjem o primjerima kako bi mogli drugačije djelovati i pomoći kada vide da je netko žrtva vršnjačkog zlostavljanja:

- odlukom da ne gledaju i odlaskom (gubljenje publike)
- pristojnim ponašanjem prema osobi koja je u neko drugo doba trpjela vršnjačko zlostavljanje
- govorenjem osobi koja trpi vršnjačko zlostavljanje da vam se to ne sviđa i pitanjem možete li im nekako pomoći (ispričati nekome o tome ili pratiti žrtve dok to rade)
- "spašavanjem" učenika uzimajući ga za ruku uz riječi poput "dođi, trebamo te za našu igru" (samo ako se osjećate dovoljno sigurno da to napravite)
- svjedočeći i potvrđujući iskustvo učenika koji je bio žrtva vršnjačkog zlostavljanja i uvjeravajući ga da je imao podršku
- doprinoseći kulturi borbe protiv vršnjačkog zlostavljanja u školi osmišljavanjem postera, priča ili filmova protiv vršnjačkog nasilja

Izvor: Materijal za ovu lekciju izvučen je iz rada Sue Ball na adresi: <www.bgfl.org/services/stopbullying/default.htm> i Nastavnička ekspertiza (Teaching Expertise) na: <www.teachingexpertise.com/articles/bullying-and-the-bystander-1615>.

Zamolite manje grupe da ostalima predstave svoje igre uloga i rasprave svoja rješenja za vršnjačko nasilje i zlostavljanje.

Nakon svake igre uloga osvrnite se na sljedeća pitanja:

- U čemu ste vidjeli vršnjačko zlostavljanje?
- Kako ste se zbog toga osjećali?
- Tko je vršio nasilje?
- Što je bilo rješenje za ovo vršnjačko nasilje?
- Mislite li da biste mogli pomoći nekome tko trpi vršnjačko zlostavljanje?
- Bi li prijedlozi slučajnim promatračima da zaustave vršnjačko zlostavljanje djelovali u vašoj situaciji?

Navedite nekoliko primjera načina na koje se vršnjačko zlostavljanje može zaustaviti:

- Zamoliti škole da usvoje kodeks ponašanja ili niz pravila za osoblje i učenike, uključujući jednaki tretman svih učenika. Pobrinite se da svi u školi budu upoznati s kodeksom ponašanja i da učenici mogu prijavljivati nastavnicima i osoblju slučajeve vršnjačkog zlostavljanja.
- Zagovarajte uvažavanje svih ljudi, pri čemu bi se nastavnici trebali odnositi s poštovanjem i promicati poštovanje u školi.
- Podignuti razinu svijesti o vršnjačkom zlostavljanju kao obliku nasilja. Napravite postere za školske hodnike na kojima će pisati da je vršnjačko zlostavljanje ozbiljna stvar i da ga se smatra neprihvatljivim. Na kraju napišite rečenicu poput "poštovanje za sve".

6. KORAK: Zaključak (5 minuta)

Osvrnite se na to da svatko ima pravo na obrazovanje i da ono uključuje osjećaj sigurnosti. Vršnjačko zlostavljanje oblik je nasilja i smatra se diskriminacijom. Svi smo mi odgovorni za njegovo sprječavanje.

Ključne točke

- Vršnjačko zlostavljanje oblik je nasilja.
- Svatko bi se trebao osjećati sigurnim u školi.
- Djeca će vjerojatnije trpjeti vršnjačko zlostavljanje ako su na neki način izložena. Imati neku teškoću u razvoju ne znači nužno i biti izloženiji vršnjačkom zlostavljanju, ali mnogo ovisi o načinu na koji škole i grupe mladih uključuju djecu s teškoćama u razvoju u školsku zajednicu.

Izvor: Studija glavnog tajnika Ujedinjenih naroda o nasilju nad djecom koja je prilagođena djeci i mladima, UN, 2006. (United Nations Secretary-General's Study on Violence against Children Adapted for Children and Young People, United Nations, 2006).

C. Naš razred

Kratak opis aktivnosti

Tijekom ove aktivnosti sudionici će prepoznavati načine na koje se škole mogu učiniti inkluzivnijima za osobe s različitim vrstama invaliditeta.

Cilj:

Po završetku aktivnosti sudionici će moći riješiti probleme povezane s različitim školskim aktivnostima, uključujući ručak i igru, tako da omoguće inkluziju svih učenika. Sudionici će steći razumijevanje dobrobiti inkluzije u obrazovanju.

Trajanje:

1 sat i 15 minuta

Korištene metode:

Rasprava u velikoj grupi, aktivnost u maloj grupi, prezentacije rada u malim grupama

Materijali:

Kreda i ploča ili papir na stalku i flomasteri

Postupak

1. KORAK: Uvod (5 minuta)

Recite grupi da će se u ovoj vježbi baviti inkluzivnim učionicama.

Inkluzivne učionice odnose se na učionice ili škole u kojima su učenici raznih mogućnosti dobrodošli. Učenici sa i bez teškoća u razvoju uče zajedno u podržavajućem okruženju koje zagovara jednak pristup učenju.

2. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (15 minuta)

Postavite sudionicima sljedeća pitanja i napravite popis na ploči ili papiru na stalku:

- Kako izgleda uobičajeni školski dan?
- Koji su vaši uobičajeni postupci u jednom školskom danu?

Sjetite se ukazati na školske rutine poput odlaska u školu, ručka, klubova ili sportova i rekreacije.

3. KORAK: Aktivnost u maloj grupi (20 minuta)

Podijelite ih u grupe od četvero do petero polaznika. Recite svakoj grupi da izabere jednu rutinu u školskom danu (pokušajte izvesti da grupe izaberu različite rutine poput odlaska u školu, nastavnog sata, odmora, sata glazbenog odgoja, itd.).

Zamolite svaku grupu da izabere jednu vrstu teškoće (vizualnu, tjelesnu, slušnu, intelektualnu) i osmisli svoj izabrani nastavni sat ili rutinu omogućujući uključivanje učenika s teškoćama u razvoju. Grupe mogu crtati, igrati uloge ili napisati jedan odlomak o svojem nastavnom satu.

Podsjetite grupe da prostor mora biti pristupačan, a informacije dostupne (*vidi str. 52 za listu pristupačnosti*).

4. KORAK: Prezentacije u malim grupama (35 minuta)

Recite grupama da ostalima predstave svoje inkluzivne aktivnosti. Ukažite na pozitivne i kreativne inkluzivne tehnike i kada je prikladno dajte svoje prijedloge. Ohrabrite ostale sudionike da daju svoje prijedloge.

Ključne točke

- Svi učenici imaju koristi od inkluzivne učionice.
- Učenici s teškoćama u razvoju trebali bi biti uključeni u sve aktivnosti: nastavu, ručak, sport/tjelesni odgoj i likovni odgoj.

IV. cjelina: Promjene u društvu

Zagovaranje i djelovanje

Kontekst i pregled

Sljedeće aktivnosti osmišljene su kako bi sudionici mogli prepoznati područja u kojima su potrebne društvene promjene za ostvarenje prava i poboljšanje kvalitete života svih ljudi. Sudionici će prepoznavati osobine učinkovitih zagovarača i stvarati planove za podizanje razine svijesti te poduzimati akcije protiv isključivanja. Zalaganje za prava dovest će se u vezu s praćenjem poštivanja ljudskih prava za osobe s invaliditetom.

Članak 8.: Podizanje svijesti

Vlade trebaju obrazovati sve ljude o pravima i dostojanstvu osoba s invaliditetom, njihovim ostvarenjima i vještinama. One se pristaju boriti protiv stereotipa, predrasuda i aktivnosti koje bi mogle naštetiti osobama s invaliditetom. Vaša bi škola, primjerice, trebala promicati stav koji pokazuje poštovanje prema osobama s invaliditetom, čak i među najmlađom djecom.

Izvor: *Govorimo o mogućnostima*, UNICEF, travanj 2008.

Članak 33.: Praćenje

Svaka država koja je ratificirala Konvenciju mora ocjenjivati svoj napredak u ispunjavanju obećanja iz Konvencije. Udruge civilnog društva moraju biti uključene u proces praćenja provedbe Konvencije.

Izvor: *Konvencija o pravima osoba s invaliditetom*, Ujedinjeni narodi, 2006.

Članak 34.: Odbor za prava osoba s invaliditetom

Vlade koje su ratificirale Konvenciju će uspostaviti posebni Odbor za prava osoba s invaliditetom. On će se redovito sastajati kako bi se osiguralo da se odredbe Konvencije provode i kako bi se odgovaralo na pitanja i davalo smjernice državama i zajednicama za zaštitu prava osobe s invaliditetom.

Izvor: *Konvencija o pravima osoba s invaliditetom*, Ujedinjeni narodi, 2006.

Članak 35.: Izvješća i odbori

Svaka država potpisnica Konvencije podnositi će posebnom Odboru pismena izvješća o mjerama poduzetima radi zaštite prava osobe s invaliditetom.

Izvor: *Konvencija o pravima osoba s invaliditetom*, Ujedinjeni narodi, 2006.

Opći ciljevi

Po završetku ove cjeline sudionici će moći:

- razumjeti zagovaranje prava i podizanje razine svijesti kao osnovnih komponenti u ostvarivanju promjena
- prepoznati osobine učinkovitih zagovarača
- prepoznati koje su promjene djeca i adolescenti uspjeli napraviti u svojem domu, školi ili okruženju zajednice
- prepoznati opipljive početne točke za promjene i konkretne mogućnosti za poboljšanje pristupačnosti i inkluziju u svojim zajednicama

- napraviti akcijske planove za društvene promjene
- obvezati se na poduzimanje akcije

Predloženo vrijeme

4 sata i 15 minuta

Aktivnosti

- A. Podizanje svijesti
- B. Što radi zagovarač?
- C. Planiranje djelovanja

A. Podizanje svijesti

Kratak opis aktivnosti

Ova aktivnost nastoji osnažiti sudionike i potaknuti ih da krenu u akciju te da slobodno izlažu ideje za podizanje razine svijesti o pitanjima invaliditeta.

Cilj:

Po završetku aktivnosti sudionici će moći ponuditi konkretne ideje za podizanje svijesti o invaliditetu.

Trajanje:

45 minuta

Korištena metoda:

Slobodno izlaganje ideja (*brainstorming*)

Materijali:

Papir na stalku

Postupak

1. KORAK: Slobodno izlaganje ideja (*brainstorming*) (30 minuta)

Postavite grupi sljedeća pitanja:

- Treba li društvo (naša zajednica) mijenjati stavove o invaliditetu?
- Kako mijenjamo društvo?
- Kako podižemo razinu svijesti o pravu osoba s invaliditetom da budu potpuno uključene u naše zajednice?

Slobodno izlažite ideje za podizanje razine svijesti o invaliditetu.

2. KORAK: Sažetak (15 minuta)

Sažmite i ponovite izrečene ideje za podizanje razine svijesti o invaliditetu. Recite sudionicima da izaberu jednu ideju i razviju strategiju za postizanje vidljive promjene.

Ključne točke:

- Budite pozitivni i ohrabrujući u vašim tvrdnjama. Koristite ohrabrujuće fraze poput:
 - Mi to možemo!
 - Kad djelujemo kao grupa, sve je moguće!
 - Možemo stvoriti društvenu promjenu. To ovisi samo o nama!
- Budite fleksibilni i pratite ideje grupe. Pokušajte slobodno izlagati neke jednostavne ideje zajedno uz neke složenije.
- Naglasite da možemo djelovati pojedinačno na osnovi nekih ideja (primjerice, odnositi se prema svim ljudima s poštovanjem), dok je za druge ideje bolja zajednička akcija (primjerice obratiti se Nastavničkom vijeću kako bi se dopustilo da učenik s teškoćama u razvoju pohađa školu).
- Potražiti saveznike i partnere.
- Napraviti plan. Definirajte što biste točno željeli postići.
- Budite određeni govoreći što možemo promijeniti kroz naše djelovanje. Najprije izaberite neke lakše zadatke kako biste potaknuli entuzijazam među drugima.

Podizanje razine svijesti o invaliditetu

- Napravite postere ljudi koji uživaju ljudska prava, a koji uključuju i osobe s invaliditetom. Postavite ih po svojoj četvrti. Na dnu dodajte neki slogan kao "Inkluzija za sve!".
- Razgovarajte sa svojim obiteljima i prijateljima o pravima osoba s invaliditetom, uključujući djecu, i o onome što ste naučili u sklopu ovog programa.
- Demonstrirajte svjesnost kroz djelovanje. Ukoliko čujete da netko uvredljivo govori o nekoj osobi s invaliditetom, recite mu nešto. Imajte na umu da druge uvijek treba podučavati s poštovanjem.
- Pristupite vlasnicima trgovina, školama, javnim zgradama i zamolite ih da postave rampe kako bi njihove zgrade postale pristupačne.
- Osnujte udrugu ili grupu koja uključuje osobe s invaliditetom.
- Dokumentirajte kršenja prava kojima ste svjedočili ne izlažući se opasnosti (primjerice ne otkrivajući imena žrtava) i koristite ih za podizanje razine svijesti i unošenje promjena.
- Pristupite lokalnim ili nacionalnim novinama i zamolite ih da napišu priču o pravima osoba s invaliditetom i vrijednosti inkluzije.
- Osmislite bilten ili kolumnu u lokalnim novinama o pravima osobe s invaliditetom.
- Borite se za svoja prava! Zalaganje za sebe može biti najmoćniji način podizanja razine svijesti. Ostvarite svoja prava, budite neovisni, živite u zajednici, sudjelujte u školi i vodite druge vlastitim primjerom.
- Progovorite protiv prepreka u svojoj zajednici i predložite alternative za njihovo uklanjanje.
- Gradite partnerstva s onima koji odlučuju kako biste stekli saveznike za svoj cilj.

B. Što radi zagovarač?

Kratak opis aktivnosti

U ovoj aktivnosti sudionici će razumjeti osnovnu definiciju zagovaranja i karakteristike zagovarača.

Cilj:

Po završetku ove aktivnosti sudionici će moći prepoznati osnovne elemente zagovaranja, uključujući svijest o pravima, svijest o sebi i djelovanje. Upoznat će se s glavnim osobinama zagovarača i od njih će se tražiti da prepoznaju načine na koje djeluju kao zagovarači.

Trajanje:

1 sat

Korištena metoda:

Rasprava u velikoj grupi

Materijali:

Kreda i ploča ili papir na stalku i flomasteri

Postupak

1. KORAK: Uvod (15 minuta)

Recite grupi da će u ovoj aktivnosti proučavati zagovaranje i njegovu važnost za ostvarivanje promjena. Bez zagovaranja i djelovanja, sve aktivnosti i ono što su naučili bit će beskorisno. Za ostvarenje jednakosti svi moraju preuzeti odgovornost da postanu zagovarači i pokrenu promjenu.

Zamolite sudionike da s drugima podijele nešto od onoga što su naučili u prošlim aktivnostima. Napišite ta zapažanja za potrebe sljedeće aktivnosti: Planiranje djelovanja.

2. KORAK: Rasprava u velikoj grupi (30 minuta)

Definirajte pojam zagovaranja, napišite definiciju na ploču ili papiru na stalku i pročitajte je naglas.

Zagovaranje je djelovanje s namjerom stvaranja pozitivne promjene. Obično uključuje mnogo ljudi i/ili udruga koje zajedno rade prema ostvarenju zajedničke vizije promjene.

Ustvrdite da su Ujedinjeni narodi radili zajedno s mnogim državama i organizacijama na donošenju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Potražite dobrovoljce koji će reći koji su bili njihovi zajednički ciljevi. Zabilježite odgovore na ploču ili papiru na stalku.

Zajednički ciljevi: Stvoriti svijet jednakosti u kojem će osobe s invaliditetom moći uživati ista ljudska prava i osnovne slobode kao i svi ostali. Osigurati pravni okvir za zagovaranje i ostvarenje tih prava.

Ustvrdite da ljudi mogu zagovarati vlastita prava (samozagovarači) ili prava svojih prijatelja, obitelji i zajednice. Zagovaranje može biti individualno ili zajedničko uključujući osobe s invaliditetom i njihove saveznike. Zagovarači bi trebali poznavati svoja prava, poznavati sebe, i biti posvećeni i spremni poduzeti akciju s namjerom ostvarenja tih prava.

Izvor: *Ljudska prava. DA! Aktivizam i zagovaranje prava osoba s invaliditetom*, Centar za izučavanje ljudskih prava, 2007. (*Human Rights. YES!, Action and advocacy on the rights of persons with disabilities*, Human Rights Resource Center, 2007); detalje potražite na <www.humanrightsyeyes.org>

Zamolite sudionike da vizualiziraju ili razmisle o svojim zagovaračkim nastojanjima ili o nekome tko je zagovarao njihova prava, tko se borio za svoja prava i uspio promijeniti stvari.

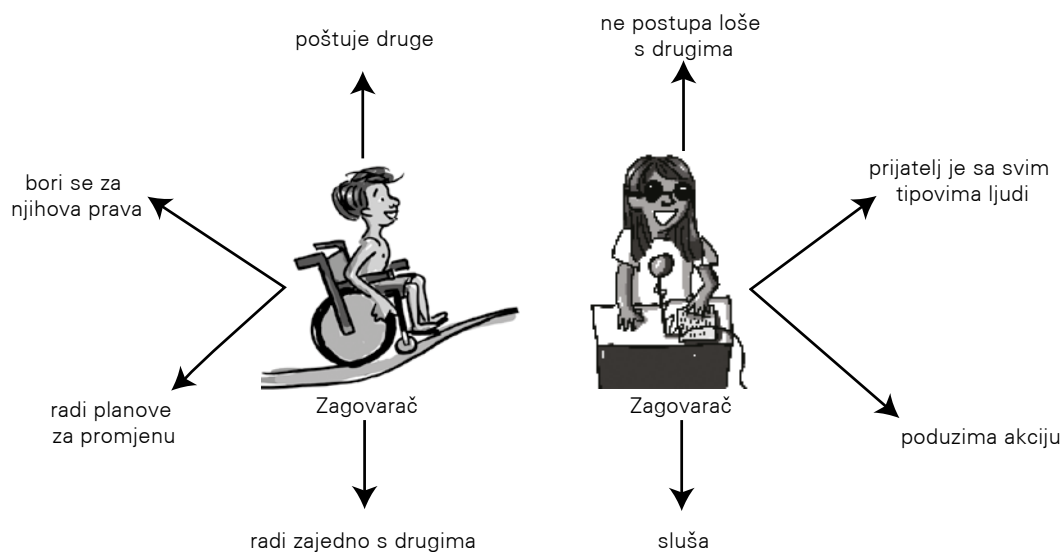
Napišite riječ “zagovarač” na ploču ili papiru na stalku i zaokružite je.

Postavite sljedeća pitanja i zabilježite odgovore na ploči ili papiru na stalku:

- Što radi zagovarač?
- Koje su karakteristike zagovarača?
- Kako se može postati zagovaračem?

Primjeri: Zagovarači

- ne zadirkuju ili ismijavaju osobe s invaliditetom
- bore se za sebe i/ili druge kad vide ili dožive loše postupanje
- bore se za ljudska prava
- poduzimaju akcije
- slušaju
- prijatelji su sa svim tipovima ljudi

3. KORAK: Preuzimanje obveze (15 minuta)

Zamolite sudionike da napišu ili nacrtaju na ploči i recite grupi:

“Zagovaram kada... _____.”

Sažmite odgovore i ustvrdite da ova grupa predstavlja grupu zagovarača. Zajedno svi mogu potaknuti promjenu i učiniti naš svijet boljim i pravednijim mjestom za sve, uključujući osobe s invaliditetom. U sljedećoj aktivnosti raspravljat će se o koracima za poduzimanje akcije.

Ključne točke

- Svatko može zagovarati.
- Zagovaranje nastoji unijeti promjenu i posvećeno je djelovanju.
- Možete djelovati kao pojedinačni zagovarač u svakodnevnom životu, a možete djelovati i u timu ili udruzi.
- Za stvaranje pravednog svijeta moramo progovoriti i zagovarati ga!
- Svi trebamo raditi zajedno.

C. Planiranje djelovanja

Kratak opis aktivnosti

Tijekom ove aktivnosti sudionici će prepoznati područja u kojima je potrebno zagovaranje, u kojima je moguća opipljiva promjena kao i kako stvoriti akcijske planove za postizanje promjena.

Cilj:

Po završetku ove aktivnosti sudionici će moći prepoznati korake u planiranju akcije, uključujući prepoznavanje područja u kojima je potrebna promjena, sakupljanje informacija, definiranja koraka za akciju, poduzimanje akcije i praćenje provedbe. Od sudionika će se tražiti igranje uloga u kojem će objasniti i opravdati područje promjene kao i preuzimanje obaveze za poduzimanje akcije.

Trajanje:

2 sata i 30 minuta

Korištene metode:

Rasprava u velikoj grupi, aktivnost u maloj grupi i prezentacije rada u malim grupama

Materijali:

Kreda i ploča ili papir na stalku i flomasteri

Postupak

1. KORAK: Uvod (15 minuta)

Spomenite popis koji ste napravili o onome što je naučeno (KORAK 1) na posljednjoj aktivnosti i razmotrite što su sudionici rekli da su naučili u ovim aktivnostima. Recite da će ih ova aktivnost učiti poduzimati akciju, da je svatko već poduzeo nešto odlukom o uključivanju u ove aktivnosti i učenjem o sebi i drugima. Sada je vrijeme da se ono što smo naučili u grupi primjeni kako bi se poduzela akcija u vašem svakodnevnom životu!

Nakon što pregledate popis onoga što je naučeno, zamolite sudionike da odrede temu koja traži promjenu. Tema bi trebala biti povezana s ljudskim pravima osobe s invaliditetom kao što su: obrazovanje, zdravstvena zaštita, sport ili razonoda. Sudionici mogu uklanjati prepreke poput postavljanja pristupne rampe do trgovine i time omogućavati djeci s teškoćama u razvoju da idu u školu.

Zabilježite tvrdnje na ploču ili papiru na stalku.

2. KORAK: Koraci prema djelovanju (30 minuta)

Podsjetite grupe da zagovaranje započinje svjesnošću o jednakim ljudskim pravima i svjesnošću o sebi. Zagovaranje također uključuje poduzimanje akcija na različitim razinama (dom, škola, zajednica, vlada).

Objasnite grupi da vlade potpisnice Konvencije moraju ocjenjivati svoj napredak prema održavanju obećanja iz Konvencije. Vlade moraju podnositi pisano izvješće o napretku u provedbi Konvencije. Osobe s invaliditetom, uključujući djecu, imaju pravo sudjelovati u pisanju tog izvješća, koje će ocijeniti Odbor Ujedinjenih naroda. Ovaj Odbor pomoći će vašoj državi davanjem smjernica za zaštitu prava osoba s invaliditetom.

Recite sudionicima da će naučiti korake u planiranju akcije i zatim će se podijeliti u manje grupe u kojima će raditi akcijske planove na temu po izboru (pokažite im tvrdnje na ploči).

Aksijski planovi:

1. Što biste željeli promijeniti?

- a. Odredite neki problem ili prepreku koji biste vi ili vaša grupa željeli promijeniti.
- b. Analizirajte područje u kojemu je potrebna promjena. Mijenjate li:
 - i. Stavove?
 - ii. Fizičke prepreke?
 - iii. Informacijske prepreke?

Gdje će doći do promjene? Na razini:

- iv. Vlade (npr. zakoni, politike)
- v. Društva
- vi. Zdravstvene skrbi
- vii. Obrazovnog sustava
- viii. Pojedinaca ili obitelji

2. Progovorite u javnosti!

- a. Opišite problem ili prepreku
 - i. Kako ona utječe na vaša ljudska prava?
 - ii. Na koga utječe?
 - iii. Koji su mogući uzroci?
- b. Povežite taj problem ili prepreku s pravima osoba s invaliditetom koristeći ljudska prava o kojima govori Konvencija.
 - i. Koja su prava prekršena?
- c. Kako ovaj problem utječe na živote osoba s invaliditetom?
- d. Kako rješavanje ovog problema poboljšava živote ljudi s invaliditetom?
- e. Koje bi se konkretne akcije mogle poduzeti za rješavanje tog problema?
- f. Tko bi sve trebao sudjelovati u tim akcijama?

Napomena voditeljima radionica: Manje grupe će raditi igranje uloga. Recite im da imenuju dva člana koji će biti odgovorni za rješavanje problema poput nastavnika, člana zajednice ili lokalnog dužnosnika. Ostali članovi grupe će sumirati odgovore na navedena pitanja i objasniti problem ljudima koji su zaduženi za njegovo rješavanje.

3. Sakupljajte informacije

- a. Koji vas zakoni štite i osiguravaju prava koja su vam uskraćena?
- b. Kojim statističkim podacima ili informacijama o uskraćivanju tih prava raspolazete?
- c. Odredite potencijalne saveznike (ljude koji će vam pomoći i podržavati vas u rješavanju problema).
 - i. Kako možete zajednički raditi na ostvarenju vaših ciljeva?
- d. Koji su potrebni koraci za poduzimanje akcije?
- e. Tko će poduzeti te korake?
- f. Kada će se poduzeti ti koraci?

4. Planiranje aktivnosti

- a. Koristite se dodatnim materijalima o akcijskim planovima ili pitanjima iz njih.

Napomena voditeljima radionica: Akcijski plan može se napraviti u slikama (npr. crtežima) za mlade koji ne znaju pisati. Pitanja se mogu pročitati naglas u grupi.

5. Poduzimanje akcije

- a. Sada je vrijeme da se slijedi akcijski plan i krene u akciju. Provedite korake koje ste odredili i pokrenite društvenu promjenu!

6. Praćenje

- a. Za sve akcije zagovaranja nužno je pratiti njihovu provedbu i korake koje je potrebno učiniti nakon svake pojedine aktivnosti. Ako ne budemo slijedili korake i pratili uspješnost, naš se cilj neće ostvariti. Prođite kroz sljedeća pitanja za praćenje akcije:

- i. Jeste li dovršili akcijski plan? Što je bilo uspješno? Što je bilo teško?
- ii. Ukoliko ste postigli svoj cilj:
 1. Što vam je pomoglo da budete uspješni?
 2. Možete li koristiti iste strategije za druge ciljeve?
- iii. Ukoliko ste ostvarili cilj:
 1. Koje ste promjene morali napraviti u akcijskom planu za ostvarenje cilja?
 2. Je li vam potrebna dodatna pomoć? Članovi grupe? Saveznici? Trebate li sakupiti još informacija?
 3. Koji su vam sljedeći koraci za akciju? Treba li još nešto napraviti? Kako ustrajete na svom cilju?

Izvor: *Ljudska prava. DA! Aktivizam i zagovaranje prava osoba s invaliditetom, Centar za izučavanje ljudskih prava, 2007. (Human Rights. YES!, Action and advocacy on the rights of persons with disabilities, Human Rights Resource Center, 2007); detalje potražite na <www.humanrightsy.org>.*

3. KORAK: Aktivnost u maloj grupi (45 minuta)

Podijelite sudionike u grupe od četvero do petero polaznika i dovršite korake od jedan do četiri za poduzimanje akcijskog plana (navedeno u prethodnom tekstu).

Podsjetite grupe da mogu započeti s prvim korakom rješavanja većeg problema i da se akcija provodi korak po korak.

Hodajte uokolo i pomognite grupama da dovrše navedene korake.

4. KORAK: Prezentacije manjih grupa (1 sat)

Zamolite ih da se okupe i predstave svoje akcijske planove. Recite grupi da porazgovara o svakom akcijskom planu.

- Je li akcijski plan prihvatljiv? Je li dovoljno realan?
- Je li akcijski plan održiv? Ima li plan dovoljnu količinu resursa (vremena, novaca, saveznika, informacija) koji će omogućiti njegovo ostvarenje?

Ključne točke

- Akcija se provodi korak po korak.
- Timski rad i suradnja važni su za stvaranje promjene.
- Svatko bi se trebao obavezati na poduzimanje akcije, čak i mali korak stvara promjenu.
- Sjetite se da je vaša uloga/korak važna za opću promjenu.

AKCIJSKI PLAN ZAGOVARANJA

Predlažemo da se ispuni po jedan akcijski plan na svakom sastanku i u svakoj grupi.

Akcijska grupa: _____

Datum: _____

Potrebna promjena	Aktivnosti	Tko	Do kada	Potrebni resursi	Datum poduzimanja aktivnosti	Praćenje
Koju vrstu promjene treba napraviti za ostvarenje prava i jednakosti?	Koje su vrste aktivnosti nužne za ostvarenje te promjene?	Tko će poduzeti akciju?	Do kojeg će datuma akcija biti provedena?	Koji su financijski, materijalni i ljudski resursi potrebni za poduzimanje aktivnosti?	Kada je aktivnost poduzeta?	Koji su rezultati aktivnosti?

V. cjelina:

Vaši komentari su važni!

Nakon što ste dobili priliku naučiti nešto o ljudskim pravima i različitim mogućnostima, možete pomoći da učinimo ovaj svijet mjestom na kojemu su svi uvažavani zbog svojih razlika. Svatko ima prava uključujući i osobe s invaliditetom!

Molimo Vas da nam kažete pet stvari koje ste naučili:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____

Što vam se najviše dopalo u ovom vodiču?

Što vam se nije dopalo u vodiču?

Kako možemo poboljšati ovaj vodič?

Recite nam! Kako vam se svidio ovaj vodič?

	Odličan 	U redu 	Loš 	Želite li još nešto dodati?
U cijelosti				
Grupne aktivnosti				
Blok o zagovaranju				
Slike				
Jezik/korištene riječi				

Svoje odgovore možete poslati na adresu:

Ured UNICEF-a za Hrvatsku
Radnička cesta 41
10 000 Zagreb
info@unicef.hr

Ključni pojmovi i izrazi korišteni u ovom vodiču

Diskriminacija se odnosi na nepravedno postupanje prema nekoj osobi ili skupini na osnovi rase ili vjerske pripadnosti, spola, drugih različitosti ili invaliditeta. Ona uključuje i uskraćivanje odgovarajućeg okruženja.

“Diskriminacija na osnovi invaliditeta” znači da se prema ljudima ne postupa jednako ili su isključeni iz društva zbog svog invaliditeta.

Univerzalni dizajn koristi se u projektiranju zgrada, izradi programa i proizvoda kako bi ih moglo koristiti što više ljudi, bez obzira na njihove mogućnosti ili invaliditet.

Dostojanstvo predstavlja samopoštovanje koje osjećate kao ljudsko biće. Dostojanstveni tretman znači da se drugi ljudi prema vama odnose s poštovanjem.

Inkluzija se ne odnosi na uključivanje osoba s invaliditetom u postojeće strukture, već na promjenu sustava kako bi bili inkluzivni za sve ljude. Inkluzivne zajednice uvode mjere podrške za svu djecu u njihovim domovima, školi i zajednici. Ako postoje neke prepreke, inkluzivne zajednice mijenjaju svoj ustroj kako bi ispunile potrebe sve djece.

Inkluzivne učionice odnose se na učionice ili škole u kojima su učenici svih sposobnosti dobrodošli. Učenici sa i bez teškoća u razvoju zajedno uče u podržavajućem okruženju koje promiče obrazovanje za sve.

Institucije su mjesta u kojima skupina djece (ili odraslih) živi zajedno, a za njih skrbe odrasli koji nisu članovi obitelji. Jedna vrsta institucije su domovi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Institucija je posljednje mjesto na kojem bi neko dijete trebalo odrastati. Djeca bi se trebala smještati u institucije samo u slučajevima kada ne postoji nijedan drugi način da im se osigura skrb. Kada djeca moraju živjeti u instituciji, tamo im mora biti pružena sigurnost i zaštita.

Jezik je sredstvo komunikacije kojim se koristi neka skupina ljudi. Odnosi se na govor, riječi, znakove, i drugo.

Komuniciranje se može odnositi na razmjenu informacija, ali se ujedno odnosi i na način čitanja, govorenja ili razumijevanja pri korištenju multimedijских sadržaja, uvećanog tiska, Brailleovog pisma, znakovnog jezika ili pomagaačevog čitanja teksta naglas.

Konvencija je sporazum između država kojim se obvezuju poštivati isti zakon. Nakon što neka zemlja potpiše i ratificira (potvrdi) konvenciju, ona postaje zakon i usmjerava aktivnosti vlade. Vlade često usvajaju i mijenjaju vlastite zakone zbog lakšeg ostvarenja ciljeva iz konvencije.

Ljudska prava predstavljaju zakonsko pravo svake osobe na uvažavanje, slobodu i mogućnosti koje zasluuje kao ljudsko biće. Nitko nije isključen. Svako ljudsko biće ima pravo na život i dostojanstvo. Djeca u svim dijelovima svijeta imaju pravo na hranu i zdravstvenu njegu, pravo na školovanje i pravo reći bez straha što on ili ona osjećaju.

Nasilje se događa kada netko koristi svoju snagu ili položaj moći za namjerno povrjeđivanje druge osobe. Nasilje uključuje prijetnje i djela koja bi mogla povrijediti, kao i ona koja to zaista i rade. Ozljeđivanje može biti psihološko ili se može odnositi na nečije opće zdravlje i osjećaj dobrobiti, kao i njezino ili njegovo tijelo.

Neravnopravnost je stanje nejednakosti. Neravnopravnost znači da postoje razlike, ali i to da neka osoba predstavlja ili posjeduje nešto više od druge. Neravnopravnost snaga znači da jedna osoba ima veću moć od druge.

Odbor je skupina ljudi koji su izabrani da zajednički rade na praćenju provedbe obveza iz Konvencije u zemljama potpisnicama.

Pomoćne tehnologije vam pomažu da radite sve ono što inače ne biste mogli, primjerice kretati se u kolicima ili gledati veća slova na zaslonu računala.

Preambula se odnosi na uvodne stavke konvencije. U njoj se objašnjavaju razlozi donošenja konvencije.

Prihvatljiva prilagodba odnosi se na izmjene u cilju olakšavanja neke radnje, primjerice ulaska u zgradu preko rampe ili pristup višim ili nižim katovima dizalom.

Pristupačnost se odnosi na pristupačnost prijevoza, mjesta i informacija, ali i na to da se nekome ne uskraćuje pristup zbog invaliditeta.

Ratifikacija je službena potvrda potpisane konvencije ili sporazuma u parlamentu neke države čime ta konvencija ili sporazum u toj zemlji postanu zakonom.

Socijalni model invaliditeta stavlja težište na uklanjanje prepreka koje stvara društvo ili fizički okoliš, a koje ograničavaju neku osobu u uživanju njegovih/njezinih prava. Uključuje promicanje pozitivnih stavova, preinake zgrada kako bi bile pristupačne svima i pružanje informacija na takav način da budu razumljive svima.

Ujedinjeni narodi su međunarodna organizacija koju su utemeljile vlade 191 države članice radeći na stvaranju mira i boljeg svijeta. UN je osnovan 1945. godine s namjerom sprječavanja novih ratova u budućnosti, zaštite ljudskih prava i osiguravanja mjesta na kojemu će sve zemlje svijeta moći raspravljati o važnim pitanjima i problemima koji utječu na sve članice.

UNICEF je Fond Ujedinjenih naroda za djecu. To je agencija Ujedinjenih naroda koja se brine za dječja prava, preživljavanje, razvoj i zaštitu djece, s namjerom da svijet postane mjesto koje je bolje, sigurnije i primjerenije za djecu, kao i za sve nas.

Opća deklaracija o ljudskim pravima – sporazum koji su 10. prosinca 1948. godine potpisale sve zemlje članice Ujedinjenih naroda s namjerom zaštite prava koja imaju svi ljudi. Iako nije riječ o konvenciji, danas se smatra međunarodnim zakonom.

Uzajamno poštovanje predstavlja spremnost da prihvatimo tuđe različitosti i onda kada drugi ljudi izgledaju drugačije od vas, druge su vjere ili dolaze iz druge zemlje. Odnosi se i na to da se prema drugima ponašamo onako kako bismo željeli da se oni ponašaju prema nama.

Do **vršnjačkog zlostavljanja** dolazi u situacijama kada je netko slabiji od druge osobe koja ga namjerno povrjeđuje. Vršnjačko zlostavljanje oblik je nasilja i može biti fizičko (udaranje, naguravanje) ili verbalno/psihološko (prijetnje, zadirkivanje, vrijeđanje), a najčešće se događa u školama. Djeca s teškoćama u razvoju izloženija su vršnjačkom nasilju i zlostavljanju.

Zagovaranje je djelovanje s namjerom pokretanja pozitivnih promjena. Obično uključuje mnoge pojedince i/ili organizacije koje rade na ostvarenju zajedničke vizije promjena.

Zajednica je skupina ljudi koji žive na istome području. Zajednica također označava ljude koji imaju jednake interese ili se bave jednakim stvarima.

Zlostavljanje djece odnosi se na svako povrjeđivanje djece, uključujući zanemarivanje, fizičko, seksualno ili psihološko nasilje, u slučajevima kada zlostavljač ima moć ili kontrolu nad njima, i kada je riječ o osobi kojoj bi trebali vjerovati.

Materijal za polaznike 1:

Verzija Konvencije UN-a i pravima osoba s invaliditetom na jeziku bliskom djeci

Izvor: *Govorimo o mogućnostima*, UNICEF, travanj 2008.

Konvencija daje mnoga obećanja. Njezinih 50 članaka jasno objašnjava koja su to obećanja. Kada se na sljedećim stranicama govori o 'vladama', misli se na one vlade koje su ratificirale Konvenciju (a koje se još nazivaju i 'države stranke').

Članak 1.: Svrha

Ovaj članak ukratko izlaže glavni cilj Konvencije, a to je promicati, štiti i osigurati potpuno i ravnopravno ostvarivanje svih ljudskih prava i sloboda svih ljudi s invaliditetom, uključujući i djecu.

Članak 2.: Definicije

Ovaj članak navodi popis riječi koje u ovoj Konvenciji imaju posebno značenje. Na primjer, "jezik" uključuje izgovorene riječi, ali i riječi iz znakovnog ili nekog drugog neverbalnog jezika. "Komunikacija" uključuje jezike, ploče s pisanim tekstom, Braillovo pismo (koje koristi izbočene točkice koje označavaju slova i brojeke), komunikaciju dodirnom, uvećani tisak i dostupne multimedijalne sadržaje (kao što su internet ili audiotehnologija).

Članak 3.: Opća načela

Principi (glavna uvjerenja) ove Konvencije su sljedeći:

- a. Poštivanje prirođenog dostojanstva svake osobe, slobode osobnog izbora i neovisnosti.
- b. Nediskriminacija (pravedno postupanje prema svima).
- c. Potpuno sudjelovanje i uključenosti u društvo (uključenost u vašu zajednicu).
- d. Poštivanje razlika i prihvaćanje osoba s invaliditetom kao dijela ljudske raznolikosti.
- e. Jednake mogućnosti.
- f. Pristupačnost (imati pristup prijevozu, mjestima i informacijama, nemati uskraćen pristup zbog invaliditeta).
- g. Jednakost između muškaraca i žena (iste mogućnosti za djevojčice i dječake).
- h. Poštivanje razvojnih mogućnosti djece s teškoćama u razvoju i njihovog prava na očuvanje vlastitog identiteta (poštuje vas se zbog vaših mogućnosti, a vi se sobom ponosite).

Članak 4.: Opće obveze

Ne smiju postojati zakoni koji diskriminiraju osobe s invaliditetom. Ako je to potrebno, vlade trebaju donijeti nove zakone koji štite prava osoba s invaliditetom i provesti te zakone u djelo. Ako stari zakoni ili tradicije diskriminiraju osobe s invaliditetom, vlade trebaju pronaći načina da ih promijene. U pripremi novih zakona i politika vlada bi se trebala savjetovati s osobama s invaliditetom, uključujući i djecu.

Članak 5.: Jednakost i nediskriminacija

Vlade priznaju da svi ljudi imaju pravo da ih štiti zakon te da se zakoni neke zemlje primjenjuju na sve koji žive u toj zemlji.

Članak 6.: Žene s invaliditetom

Vlade znaju da se žene i djevojčice s invaliditetom suočavaju s mnogobrojnim oblicima diskriminacije i suglasne su štititi njihova ljudska prava i slobode.

Članak 7.: Djeca s teškoćama u razvoju

Vlade pristaju poduzeti sve moguće aktivnosti kako bi djeca s teškoćama u razvoju mogla uživati sva ljudska prava i slobode u jednakoj mjeri kao i ostala djeca. Također pristaju osigurati da djeca s teškoćama u razvoju mogu slobodno izraziti svoje stavove o svim stvarima koje se na njih odnose. Uvijek treba prvo razmotriti što je najbolje za svako dijete.

Članak 8.: Podizanje svijesti

Vlade trebaju sve ljude obrazovati o pravima i dostojanstvu osoba s invaliditetom, njihovim ostvarenjima i vještinama. One se pristaju boriti protiv stereotipa, predrasuda i aktivnosti koje bi mogle naštetiti osobama s invaliditetom. Vaša bi škola, primjerice trebala promicati stav koji pokazuje poštovanje osoba s invaliditetom, čak i među najmlađom djecom.

Članak 9.: Pristupačnost

Vlade pristaju osobama s invaliditetom omogućiti neovisan život i sudjelovanje u životu njihove zajednice. Sva mjesta otvorena javnosti, uključujući i zgrade, ceste, škole i bolnice moraju biti pristupačne osobama s invaliditetom, uključujući i djecu. Ako se nalazite u nekoj javnoj zgradi i potrebna vam je pomoć, u njoj bi trebao biti vodič, čitač ili profesionalni tumač za znakovni jezik da vam pomogne.

Članak 10.: Pravo na život

Svako ljudsko biće rođenjem stiče pravo na život. Vlade jamče da je to jednako točno za osobe sa i bez invaliditeta.

Članak 11.: Rizične situacije i humanitarna krizna stanja

Osobe s invaliditetom imaju isto pravo kao i svi drugi na zaštitu i sigurnost za vrijeme rata, kriznih situacija ili prirodnih nepogoda kao što je oluja. Pravno je zabranjeno ne odobriti osobi s invaliditetom boravak u skloništu ili ju ostaviti, a istovremeno spašavati druge osobe.

Članak 12.: Jednakost pred zakonom

Osobe s invaliditetom imaju pravo na 'pravnu mogućnost' na isti način kao i drugi ljudi. To znači da kad odrastete, bez obzira na to imate li invaliditet ili ne, možete dobiti zajam za studiranje ili potpisati ugovor o iznajmljivanju stana. Isto tako možete imati ili naslijediti imovinu.

Članak 13.: Pristup pravosuđu

Ako ste nad vama počinjen neki zločin, ili ste vidjeli da je netko bio žrtva zločina ili ste pak optuženi za nešto, imate pravo na pravedno postupanje prilikom istraživanja ili rješavanja tog slučaja. U svim pravnim postupcima mora vam se osigurati pomoć da izrazite vaše stavove.

Članak 14.: Osobna sloboda i sigurnost

Vlade moraju osigurati da je sloboda osoba s invaliditetom zaštićena zakonom na jednaki način kao i kod drugih ljudi.

Članak 15.: Sloboda od mučenja ili okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja

Nikoga se ne smije mučiti ili ponižavati niti se prema njima okrutno ponašati. Svatko ima pravo odbiti medicinske ili znanstvene pokuse.

Članak 16.: Sloboda od nasilja i zlostavljanja

Djecu s teškoćama u razvoju treba zaštititi od nasilja i zlostavljanja. Prema njima se ne smije loše postupati ili ih ozlijediti u njihovom domu ili izvan njega. Ako ste se suočili s nasiljem ili lošim postupanjem, imate pravo na pomoć kako bi se zlostavljanje zaustavilo, a vi oporavili.

Članak 17.: Zaštita osobe

Nitko se prema vama ne smije ponašati kao da ste manje vrijedni zbog vaših fizičkih ili intelektualnih mogućnosti. Imate pravo da vas drugi poštuju upravo onakve kakvi jeste!

Članak 18.: Sloboda kretanja i državljanstvo

Svako dijete ima pravo na pravno registrirano ime, nacionalnost i - ukoliko je to moguće - pravo da zna tko su njegovi roditelji, kao i pravo da roditelji skrbe o njemu. Ljudima se zbog njihovog invaliditeta ne smije zabraniti da uđu u neku zemlju ili ju napuste.

Članak 19.: Neovisno življenje i uključenost u zajednicu

Ljudi imaju pravo odlučiti gdje će živjeti, bez obzira na to imaju li neki oblik invaliditeta ili ne. Kad odrastete, imat ćete pravo da živite neovisno (ako to želite) i da budete uključeni u svoju zajednicu. Također morate imati pristup uslugama potpore ako vam je potrebna pomoć za život u zajednici, kao što je njega u vlastitom domu i osobna asistencija.

Članak 20.: Osobna pokretljivost

Djeca s invaliditetom imaju pravo kretati se i biti neovisna. Vlade im u tome moraju pomoći.

Članak 21.: Sloboda izražavanja i mišljenja, te pristup informacijama

Ljudi imaju pravo izraziti svoje mišljenje, tražiti, dobiti i dijeliti informacije te primati informacije u oblicima koje mogu razumjeti i koristiti.

Članak 22.: Poštivanje privatnosti

Nitko se ne smije miješati u privatne stvari drugih osoba, bez obzira radi li se osobama s invaliditetom ili ne. Osobe koje znaju određene podatke o drugima, primjerice njihov zdravstveni status te podatke trebaju čuvati kao privatne.

Članak 23.: Poštivanje doma i obitelji

Ljudi imaju pravo živjeti sa svojim obiteljima. Ako ste osoba s invaliditetom, vlada treba pomagati vašoj obitelji kroz pristup državnoj pomoći za osobe s invaliditetom, informacije i usluge. Zbog invaliditeta vas se ne smije odvojiti od roditelja! Ako ne možete živjeti s najbližom obitelji, vlada treba pomoći da vam se osigura skrb u široj obitelji ili zajednici. Mladi ljudi s invaliditetom imaju jednaka prava na informacije o reproduktivnom zdravlju kao i sve ostale mlade osobe i ista prava kao i drugi da stupe u brak i zasnuju obitelj.

Članak 24.: Obrazovanje

Ljudi imaju pravo ići u školu. Ako ste dijete s teškoćama u razvoju, ne smije vas se zbog toga isključiti iz obrazovanja. Ne trebate se školovati u odvojenim školama. Imate pravo na isto obrazovanje i nastavni plan kao i druga djeca, a vaša vlada mora vam pružiti pomoć koja vam je za to potrebna. Na primjer mora osigurati odgovarajući način komunikacije kako bi vas vaši nastavnici mogli razumjeti i odgovoriti na vaše potrebe.

Članci 25. i 26.: Zdravlje i rehabilitacija

Osobe s invaliditetom imaju pravo na isti opseg i kvalitetu besplatnih ili dostupnih zdravstvenih usluga koje se pružaju i drugim ljudima. Ako ste osoba s invaliditetom, također imate pravo na zdravstvene usluge i usluge rehabilitacije.

Članak 27.: Rad i zapošljavanje

Osobe s invaliditetom imaju jednako pravo raditi na slobodno odabranom radnom mjestu bez diskriminacije.

Članak 28.: Primjereni životni standard i socijalna zaštita

Osobe s invaliditetom imaju pravo na prehranu, čistu vodu, odjeću i stanovanje bez diskriminacije. Države moraju pomagati djeci s teškoćama u razvoju koja žive u siromaštvu.

Članak 29.: Sudjelovanje u političkom i javnom životu

Osobe s invaliditetom imaju pravo sudjelovati u političkom i javnom životu. Nakon što dođete u dob koju propisuju zakoni vaše zemlje, imate pravo osnovati neku skupinu, služiti javnosti, pristupiti biralištima, glasati ili biti birani na državne položaje, bez obzira imate li neki oblik invaliditeta ili ne.

Članak 30.: Sudjelovanje u kulturnom životu, rekreaciji, razonodi i sportu

Osobe s invaliditetom imaju ista prava kao i drugi sudjelovati ili uživati u umjetnosti, sportu, igrama, filmovima, ili ostalim zabavnim sadržajima. Drugim riječima, kazališta, muzeji, igrališta i knjižnice moraju biti dostupni svima, uključujući i djecu s teškoćama u razvoju.

Članak 31.: Statistika i prikupljanje podataka

Države moraju prikupljati podatke o invaliditetu da bi razvile bolje programe i usluge. Osobe s invaliditetom koje doprinose istraživanjima o invalidnosti imaju pravo da se prema njima ponaša humano i s poštovanjem. Sve privatne informacije koje te osobe daju moraju biti povjerljive. Prikupljeni statistički podaci moraju biti dostupni osobama s invaliditetom i drugima.

Članak 32.: Međunarodna suradnja

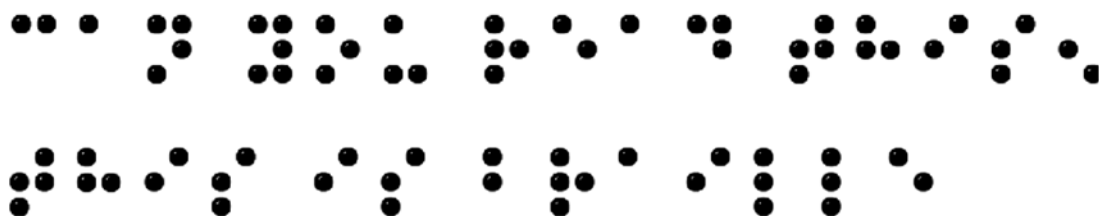
Države trebaju jedna drugoj pomagati u ispunjavanju članaka ove konvencije. To uključuje i činjenicu da države s više resursa (kao što su znanstveni podaci, korisna tehnologija) dijele te resurse s drugim državama kako bi što više ljudi u svijetu moglo uživati prava navedena u ovoj konvenciji.

Članci 33. do 50.: Pravila o suradnji, praćenju i provedbi Konvencije

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom ima ukupno 50 članaka. Članci od 33. do 50. govore o tome kako odrasli, osobito oni s invaliditetom i njihove organizacije i vlade, trebaju zajedno surađivati kako bi osigurali da osobe s invaliditetom ostvare sva svoja prava. Pogledajte tekst tih članaka na internetskoj stranici <www.un.org/disabilities>.

Materijal za polaznike 2: Različite vrste sposobnosti

Izvor: *The Able Crew*; detalje potražite na <www.theablecrew.org/interactive/blur.htm>.

Možete li ovo pročitati?

Ovo je Brailleovo pismo kojim se za čitanje i pisanje često koriste slijepe osobe. Kada po prvi puta pogledate neki tekst napisan na Brailleovom pismu, sve što vidite (ili osjećate) je hrpa točkica! Znakovi Brailleovog pisma (kombinacija od 1 do 6 izbočenih točkica) čine slova abecede, punktuacijske znakove, brojeve i sve ostalo što možete napisati.

Ovako biste vidjeli ovu poruku da imate dobar vid.

Ovako biste vidjeli ovu poruku da imate oštećen vid.

Ovako biste vidjeli ovu poruku da imate oštećen vid.

Ovako biste vidjeli ovu poruku da imate oštećen vid.

Ovo je znakovni jezik.

Dodatak I:

Praktični savjeti za inkluziju

Razvojne i kognitivne poteškoće i poteškoće pri učenju

Ove se poteškoće jako razlikuju i ponekad ih je teško opaziti. Osoba s poteškoćama pri učenju obično je prosječne ili nadprosječne inteligencije, ali ima poteškoća u učenju, pamćenju i prenošenju informacija. Postoji mnogo različitih oblika poteškoća pri učenju i one obično utječu na nečiju mogućnost ispunjavanja školskih zadataka. Neke kognitivne poteškoće mogu biti izraženije i utjecati na nečije mogućnosti razumijevanja. Razvojne poteškoće mogu uključivati i senzorne poremećaje među kojima je i autizam.

Savjeti za inkluziju:

- Pojednostavite jezik ili ponavljajte i sažimajte informacije na različite načine.
- Koristite vizualna pomagala za predstavljanje apstraktnih ideja.
- Provjeravajte razumije li osoba temu o kojoj se govori ili zadaću koju treba napraviti.
- Uključite praktično učenje.

Oštećenja sluha i vida

Druge vrste invaliditeta uključuju ljude s djelomičnim ili potpunim gubitkom sluha ili vida. Neki ljudi rođeni su s oštećenjem (urođeno), dok drugi dožive oštećenja kasnije u životu (stečena). Za osobu s oštećenjem sluha može se reći i da je gluha osoba, a za osobu s oštećenjem vida da je slijepa.

Savjeti za inkluziju:

- Pružite informacije u različitim formatima. Primjerice, neke osobe s oštećenjima sluha koriste znakovni jezik, čitaju s usana ili više vole dobivati informacije u pisanom obliku.
- Kad razgovarate s osobom oštećenog sluha, budite sigurni da ste privukli njegovu/njezinu pažnju i koristite se gestikuliranjem.
- Za ljude s oštećenjima vida osigurajte dodatna objašnjenja. Ako pokazujete neku sliku, opišite kako izgleda. Ako dijelite neki tekst, provjerite je li dostupan na Brailleovom pismu ili zamolite nekoga da ga naglas pročita.

Motorička oštećenja

Motoričko oštećenje ili fizički invaliditet često znači da se osoba koristi pomoćnom opremom poput kolica, štapa ili proteze. Osobama s fizičkim invaliditetom može biti teško kretati se i brinuti za sebe.

Savjeti za inkluziju:

- Provjerite je li prostorija kojom se koristite pristupačna. Izbjegavajte stepenice i provjerite jesu li ulazna vrata dovoljno široka za kolica.
- Za vrijeme praktične nastave provjerite ima li među polaznicima osoba s fizičkim poteškoćama. Podijelite polaznike u parove ukoliko je nekome potrebna pomoć.
- Upitajte takve osobe što je im je potrebno. Budite fleksibilni i spremni prilagoditi aktivnosti različitim mogućnostima.

Psihosocijalne poteškoće

Jedan od primjera nevidljivog invaliditeta su psihosocijalne poteškoće. Ova kategorija uključuje dijagnoze poput bipolarnog poremećaja, depresije i još mnoge druge.

Savjeti za inkluziju:

- Ponašajte se u svakom trenutku prema takvim osobama s uvažavanjem i uključujte njihova mišljenja i stavove u rasprave.
- Dopustite postojanje izbora i autonomije za vrijeme rada, fleksibilno sudjelovanje i unaprijed ih pitajte koje su njihove potrebe.

**Osigurajmo svakom djetetu,
zdravlje, obrazovanje, jednakost, zaštitu
UNAPRIJEDIMO ČOVJEČANSTVO**

Za dodatne informacije
molimo vas kontaktirajte
Ured UNICEF-a za Hrvatsku
Radnička cesta 41
10 000 Zagreb
info@unicef.hr
www.unicef.hr

© Fond Ujedinjenih naroda za djecu (UNICEF)

kolovoz 2011.

unicef
zajedno za djecu